

PeLiKon

2018

**A nyelv perspektívája az oktatásban
A PeLi I. oktatásnyelvészeti konferenciája**

Absztraktfüzet

Szerkesztette:
Domonkosi Ágnes
Rási Szilvia

ISBN 978-963-496-025-6
ISBN 978-963-496-026-3 (pdf)

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Egyetem rektora
Megjelent az EKE Líceum Kiadó gondozásában
Kiadóvezető: Nagy Andor
Nyomdai előkészítés, borító: Líceum Kiadó
Megjelent: 2018-ban
Készült: az Eszterházy Károly Egyetem nyomdájában, Egerben
Felelős vezető: Kérészy László

PeLiKon 2018
A nyelv perspektívája az oktatásban
A PeLi I. oktatásnyelvészeti
konferenciája

Időpont: 2018. november 15–16. (csütörtök–péntek)
Helyszín: Eszterházy Károly Egyetem, Eger, Líceum

A konferencia szervezői:
EKE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszék
PeLi Oktatásnyelvészeti kutatócsoport

Szervezőbizottság:
Domonkosi Ágnes, elnök
Ludányi Zsófia, titkár
Zimányi Árpád
Lőrincz Julianna
Hulyák-Tomesz Tímea
Takács Judit
Kalsó Gyula
Jánk István

A nyelv perspektívája az oktatásban

A nyelvi tevékenység alapvető és mégis sokrétű szerepe megkerülhetetlen kérdéseket vet fel a tudás szerveződését, alakulását és alakításának lehetőségeit vizsgálva. Olyan kérdéseket, amelyekkel nyelvészként, kutatóként és az oktatási gyakorlatban is nap mint nap, részben eltérő perspektívákból találkozunk. Az Eszterházy Károly Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén a problémakör fontosságának tudatában régi hagyománya van az anyanyelvpedagógiai, oktatásnyelvészeti kutatásoknak. Ezekre építve 2009 őszén alakult meg kutatócsoportunk, amely működésének első éveiben elsősorban tankönyvkutatással, tankönyvelemzésekkel foglalkozott. A csoport együttműködve a Selye János Egyetem Variológia kutatócsoportjával több tankönyvkutatási konferenciát is rendezett.

2017 őszén közösségünk egy megújulási folyamat részeként felvette a PeLI Oktatásnyelvészeti kutatócsoport nevet, az elnevezés mozaikszavába építve a *pedagógia* és a *lingvisztika* szavak kezdő szótagjait, egyszersmind utalva a finn *pele* 'játék' jelentésű szóra is.

Kutatócsoportunk tanszéki kezdeményezés, keretet ad egyrészt az együtt dolgozó közösség munkájának, másrészt azonban a konferencián túlmutatva is várunk együttműködésre minden olyan érdeklődő kollégát, akivel kutatási területeink érintkeznek, kapcsolódnak.

Az oktatásnyelvészet megnevezést tágan értelmezzük, az alkalmazott nyelvészet olyan meghatározó részterületeként, amelynek vizsgálati körébe tartozik minden olyan oktatási és pedagógiai kérdés, amelyek megoldásában, feltárásában a nyelvtudomány eredményei és módszerei hasznosulhatnak.

A PeLiKon rendezvényének szervezésével kutatócsoportunk célja egy olyan fórum megteremtése, amely teret ad a nyelv és az oktatás sokszínű összefüggésrendszerével foglalkozó kutatók és kutatások interdiszciplináris párbeszédének. A konferenciával egy tematikus, két évente megrendezendő sorozatot tervezünk elindítani.

Az absztraktkötetben összegyűjtött előadásanyagok megelőlegezik a rendezvény problémaérzékenységét és gazdagságát, miközben a perspektívák találkozása a nyelvi helyzetek és a nyelvi stratégiák sokféleségét mutatja fel.

Domonkosi Ágnes

Plenáris előadások

CSÉPE VALÉRIA

MTA TTK, Agyi Képzőközpont, Budapest

Nyelvtanulás és -tanítás

Neurokognitív érvek a kétnyelvűség mellett

A 21. század több kutatás szerint nem kedvez sem a beszélt, sem az írott nyelv fejlődésének. A feltételezett okok sokfélék, ám közöttük a digitális világ előretörése mindig előkelő helyen szerepel. Míg úgy tűnhet, hogy a 21. század kiterjedten digitális, globalizálódó világa a nyelvi kommunikációnak nem kedvez, egy idegen nyelv magas szintű mindennapi használata, azaz a tágabb értelemben vett kétnyelvűség mindenképpen előnyt jelent. A sokak által beszélt, a nyelvet használó nemzetek sokféle angoljától sok tekintetben eltérő „globális angol” elterjedésével egy olyan új kutatási terület nyílt meg, amelyen az összehasonlítási standard az angol. A kétnyelvűség-kutatások reneszánsza, beleértve a kognitív idegtudományiakat is, olyan új eredményeket hozott, amelyek a nyelvészeket, a pszichológusokat, s a pedagógusokat is elméleteik, modelljeik, mindennapi gyakorlatuk, s mindenekelőtt nyelvtanítási módszereik újragondolására ösztönzik.

Csak nyelvi vonatkozásában ad-e többet a kétnyelvűség? Milyen életkorban, hogyan és kitől szerezhethet a tanuló valódi nyelvtudást? Alkalmatlan-e az idegen nyelv = szótár + nyelvtan módszer nyílt vagy burkolt alkalmazása? Hogyan tanul több nyelvet egyszerre a gyermeki agy? Miben nyilvánul meg a kétnyelvűségi előny (bilingual advantage), s hat-e a nyelvek közötti állandó kódváltás a kognitív fejlődésre? A szókincs bővülése mennyiségi vagy minőségi változást jelent-e? Az előadás ezekre a kérdésekre keresi a választ a neurokognitív fejlődés legújabb eredményeinek bemutatásával.

EÖRY VILMA
Magyar Nyelvstratégiai Intézet, Budapest
**Az anyanyelv szerepéről a tudás szerveződésében és
a személyiség alakulásában**

Az anyanyelv a közoktatásban nem csupán egy tantárgy egy tanulási területen belül, hanem az oktatás nyelve is, eltekintve az idegennyelv-óraktól és a speciális iskoláktól. És nemcsak a közoktatásra, hanem még a felsőoktatásra is ez érvényes általánosságban.

Az anyanyelvnek minden anyanyelvű tanórán megvan a kommunikációs, szocializáló (tanár-diák, diák-diák dialógus) és egyéb más szerepe is, itt azonban elsősorban a megismerésben, a tanulásban játszott elsődleges szerepével foglalkozunk. Azokra a több tudomány által is feltehető kérdésekre, hogy nyelv és megismerés, nyelv és gondolkodás hogyan függhetnek össze, itt természetesen nem válaszolhatunk, oktatás- és nevelés-módszertani szempontból azonban áttekinthetjük az anyanyelv alapozó szerepét (mások mellett kiemelten hivatkozva Skutnabb-Kangasra).

A gyermek elsődleges kogníciójának közege természetes körülmények között a(z anyanyelvű) család. A közoktatásban töltött – az óvodával együtt – 15 évükben az otthonról hozott kognitív és anyanyelvi képességeik tágabb közösségben és pedagógusok irányításával fejlődnek tovább, ez alatt az idő alatt sajátítják el az egyre absztraktabb fogalmi gondolkodást. Az előadás az anyanyelven megnevezett fogalmaknak, összefüggéseiknek, hálózataiknak szerepét mutatja be a tudás minél mélyebbé, világosabbá és nyitottabbá szerveződésében, magában a tanulási folyamatban. Végül röviden kitér az anyanyelvhez kötött gondolkodás alapozó, megerősítő szerepére nemcsak a tanulásban, hanem a személyiség fejlődésében is.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

**Átadás vagy közös értelemképzés
Két kommunikációs modell az iskolában és a kultúrában**

A hazai iskolarendszerben nyíltan, a magyar kultúrában inkább rejtve a kommunikáció statikus felfogása uralkodik. Ez a felfogás nem csupán az elvekben, az iskolai tankönyvek meghatározásaiban jellemző, hanem a gyakorlatban is. A statikusság hirdetője szerint a kommunikáció egyirányú, a beszélő a hallgatónak információt továbbít („átad”), a folyamatban csak a beszélő cselekszik, a hallgató csupán beszélőváltás után lesz aktív, saját megszólalásával. A strukturalizmusból, Jakobsontól származó átviteli modell sajátos módon visszahat a magyar kommunikációs kultúrára, mert annak a dialógust hátrító, a nem kérdezést előnyben részesítő, és ekképp az innovációt akadályozó jellemzőjét erősíti. A statikussal szembeállítandó a dinamikus felfogás, amely a beszélőtársak aktív részvételét hangsúlyozza, az időben lezajló közös figyelemirányítást és a közös megértést, melynek során a hallgató is cselekszik, mert mentális erőfeszítést tesz a befogadás érdekében. A beszélő nem átadja az ismeretet (az nála is megmarad), hanem hallgatójának figyelmét arra irányítja, amivel ő is foglalkozik mentálisan, és ebben a közös fókuszálásban, a közös jelentésképzésben kapcsolódik össze két elme, két személy, önreflexíven is. Az előadás a két értelmezéstípus összevetését magyar iskolai tankönyvi példákon mutatja be, kiemelve a statikus felfogás durván leegyszerűsítő és ekképp káros voltát, valamint hangsúlyozva a dinamikus felfogás segítő jelentőségét az oktatásban és általában a kultúrában (többek között M. Tomasello és N. Luhmann munkáira hivatkozva).

Szekció-előadások

BAJZÁT TÜNDE

Miskolci Egyetem, Miskolc

Nyelvtanári motivációs stratégiák használatának gyakorisága a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei régió néhány középiskolájában

A motiváció kulcsfontosságú szerepet játszik a nyelvtanulásban és a nyelvoktatásban egyaránt. A „[...] motiváció több nyelvtanulási stratégia használatához vezet, amely az eredményesség révén növeli az önbizalmat, az önbizalom pedig tovább erősíti a motivációt” (Bárdos 2000). Ennek jegyében született előadásom, melynek célja, hogy megvizsgálja az angol és német nyelvet tanító tanárok különböző motivációs stratégiáinak gyakoriságát a nyelvórán 16 középiskolában, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.

Az előadás első része a kutatás elméleti háttérét mutatja be. A második rész a 2018 őszén készült empirikus kutatás eredményeit ismerteti. Az adatgyűjtés módszerei közül a kérdőíves adatfelvételt választottam. A magyar nyelvű kérdőív ötfokú Likert-skála alkalmazásával mérte fel az egyes stratégiák használatának gyakoriságát. Az előadásból megismerhetjük a tanulói önbizalom növelésére, a cél-orientáltság növelésére, illetve a tanulói teljesítmény elismerésére használt stratégiák gyakoriságát is.

BARI DIANA

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

**Visszajelzés a nyelvórán a nyelvmenedzsment-elmélet
megközelítésén keresztül**

Egy Magyarországon kevésbé ismert, ellenben a nemzetközi szintén fejlődő felfogás a nyelvmenedzsment-elmélet, egy bottom-up módszerrel dolgozó nyelvpolitikai megközelítés, amelynek központi kérdése, hogy milyen tényezők hatására, és milyen stratégiákkal alakít a nyelvhasználó a meglévő nyelvtudásán. Az elmélet a hibajavítást és nyelvet alakító tényezőket nem egy zárt rendszerben értelmezi, hanem függővé teszi a nyelvet tanító és a nyelvet tanuló személyiségétől, percepciójától és egyéb szociolingvisztikai, kulturális és etnometodológiai tényezőktől is.

Domináns szerepet kap a hibajavítás, amely a standard nyelv normái, illetve a hibajavítást végző személy nyelvérzéke révén jelenik meg, és amelyek során az oktató meg a tanuló, valamint a külső körülmények együttese dinamikus rendszert alkot. Az elmélet egyik legfontosabb célja, hogy egy megfelelő visszajelzésrendszeren keresztül kialakítsa a nyelvtanulóban a nyelvi tudatosságot, aminek eredményeképpen a nyelvtanuló maga is felismeri, hogy a nyelvhasználatában mi az, amit ő maga is képes javítani. Az elmélet alkalmazása tágabb értelemben nemcsak a nyelvóra terjedelmére értendő, hanem kivetíthető a többnyelvi családi környezetre, a többnyelven dolgozó nemzetközi cégekre, illetve akár egy ország nyelvpolitikájára is.

BÁTYI SZILVIA
Pannon Egyetem, Veszprém

Kárpátaljai két- és többnyelvű fiatal felnőttek kognitív feldolgozásának vizsgálata

Az elmúlt két évtizedben a kétnyelvűség kognitív következményeivel számos kutatás foglalkozott (pl. Luk és Bialystok 2013, Papp et al. 2015; Bak 2015), azonban a kétnyelvű előny (bilingual advantage) kérdésének vizsgálata ellentmondásos eredményeket hozott. Fontos megjegyezni, hogy a legtöbb vizsgálatból hiányzik a kétnyelvűség pontos definiálása és operacionalizációja, miközben a kétnyelvűség természetéből fakadóan a kutatásban résztvevők a kétnyelvűségi kontinuum valamelyik pontján helyezkednek el (Grosjean 2010). Jelen kutatás a kétnyelvűség fokának és a kognitív feldolgozásnak az összefüggéseit vizsgálja egy 100 résztvevőből álló minta alapján, amelyet kárpátaljai kétnyelvű fiatal felnőttek alkotnak. A kétnyelvűség fokának mérésére a Nyelvi és Szociális Háttérkérdőívet (Language and Social Background Questionnaire) (Anderson et al. 2018) használtam, amely a nyelvtudásra és nyelvhasználatra alapoz. A kapott eredményeket összevettem a kognitív teszteken (Flanker teszt és Multitasking teszt) nyújtott eredményekkel. Az eredmények statisztikai elemzése nem mutatott korrelációt a kétnyelvűség foka és a kognitív teljesítmény között, ami megegyezik a hasonló kutatások eredményeivel, melyek 83%-a negatív vagy semleges hatásról számolt be (Papp et al. 2015).

BODÓ CSANÁD
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

**Kinek a hangján? A kisebbségi oktatás
nyelvi dilemmái**

A kisebbségek oktatásának sokszor felvetődő kérdése, hogy milyen legyen az oktatás nyelve. Nincs ez másképp a Moldvai Csángómagyar Oktatási Program esetében sem, amelyben a magyar „irodalmi nyelv” és a „csángó nyelvjárás” közötti választás dilemmája újra és újra megfogalmazódik. A választást motiváló eszmény és a gyakorlat azonban – mint mindig – eltér egymástól. Előadásomban a moldvai magyartanítás etnográfiai kutatásának empirikus anyagára támaszkodva a dilemma átértelmezését javaslom, és a nyelvek (többségi vagy kisebbségi nyelvek, standardok vagy nyelvjárások stb.) közötti ideális választás kérdése helyett abból indulok ki, hogy milyen nyelvi-diszkurzív erőforrásokat használnak a tantermi interakciók résztvevői társas gyakorlataik során. Az elemzés középpontjában a bahtyini heteroglosszia fogalma áll, különösen a hangadás (*voicing*) jelensége, amely a tanár és a diákok megszólalásaiban megjelenő ideológiai feszültségeket is magában hordozza. A heteroglosszia elméletét alkalmazva mutatok rá arra, hogy a kisebbségi oktatás nyelvi ideológiái a tanteremben elsődlegesen nem a nyelvek közötti választásban, hanem a hangok sokfélesége mentén válnak értelmezhetővé.

BODOR VIKTÓRIA

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász

Óvodapedagógusok és tanítók viszonyulása a nyelvi diverzitáshoz

A különböző nyelvváltozatokkal, nem sztenderd nyelvi formákkal kapcsolatos negatív attitűdök és sztereotípiák ellensúlyozásáért az iskolák, ezen belül pedig a pedagógusok tehetnek a legtöbbet. Számos felmérés bizonyítja, hogy sok tanuló az iskolába kerülésén szembesül először azzal, hogy nem (csupán) a köznyelvet használja, hanem nyelvjárásban (is) beszél és hogy pl. az a nyelvtani alak, amit még írásos megnyilatkozásaiban is sokszor használt, nem köznyelvi, hanem nyelvjárás vagy esetleg egy kontaktusjelenség (Dudics 2016, Czibere 2004, Felde 1992, Kiss 1998, Lakatos 2010, Lansztyák–Szabó Mihály 1997). Itt szembesülhet először a tanuló azzal, hogy az otthonról hozott anyanyelvváltozata sok esetben nem elég a jó előmenetelhez. Viszont nem mindegy, hogy ez a szembesítés ki által és milyen formában történik, mivel a pedagógusok hozzáállása nagyban befolyásolhatja a gyermekek nyelvi/nyelvjárás attitűdjeinek alakulását is (Dudics 2014, Kiss 1996, Kožik 2004: 94, Lakatos 2007, Mattheier 1980, Sándor 1998). A felelősség viszont nem csupán a magyartanárokat és felső tagozatos tanárokat terheli, hanem az óvodapedagógusokat és az alsó tagozatos tanítókat is, hiszen a gyermekek anyanyelvi nevelése már az óvodában elkezdődik.

Előadásomban – egy nyelvi/nyelvjárás attitűdvizsgálat alapján – azt igyekszem felvázolni, hogy a beregszászi óvodapedagógusok és tanítók miként viszonyulnak a nyelvi diverzitás értékéhez, illetve a sztenderd nyelvváltozattól eltérő nyelvi formákhoz, továbbá, hogy a pedagógusok mennyire vannak tekintettel és mennyire építenek a gyermekek nyelvi környezetére és otthonról hozott anyanyelvváltozataikra.

BORSOS LEVENTE, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
KRUSZLICZ TAMÁS, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
OSZKÓ BEATRIX, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest

Közösségi oldalak használata mint a nyelvtanítás és -tanulás eszköze: két web 2.0-s MID-projekt tanulságai

A nyelvtanításban a nyelv tárgya és egyben eszköze is a tanulási folyamatnak. Mégis az egyetemi nyelvoktatásban, mind nyelvszakos, mind nyelvtanári szakos hallgatók esetében, gyakran háttérbe szorul a valódi kommunikációs készség fejlesztése. Emellett sokszor a mindennapi kultúra közvetítésére, az interkulturális kommunikatív kompetencia fejlesztésére is kevés figyelem irányul (vö. Holló 2016). A nyelvtanárképzésben a fent említett problémákat fokozza, hogy a hallgatóknak kevéslehetőségük van a valós kommunikáció közvetítésének kipróbálására. A 21. századi, posztkommunikatív nyelvoktatás kihívása, hogy a nyelvet saját kontextusában, valódi kommunikációs helyzeteket teremtve, problémamegoldó, azaz a kommunikációt valódi (nem tantermi) célból megvalósító feladatok révén közvetítse (vö. ITL 2011; Illés-Akcan 2017). E problémákra nyújthat egyfajta megoldást a digitális kommunikációra épülő, projektalapú nyelvoktatás. Az előadásunkban bemutatott két tanulási-tanítási projektben magyar mint idegen nyelv szakos hallgatók és magyar szakos – japán és horvát – hallgatók vettek részt. A projektek középpontjában az interakció megteremtése és az interkulturális tartalmak közvetítése állt. Az esettanulmányokon keresztül bemutatjuk, milyen előnyei és hátrányai lehetnek e tanulási módnak, valamint hogy mennyiben valósíthatók meg egy-egy hasonló projekt keretében a kitűzött célok.

CSONTOS NÓRA

Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest

Az idézés mint referenciapont-szerkezet működése az egyetemi tankönyvekben

Az előadás a kognitív szemantika (Langacker 2008, Tolcsvai Nagy 2017) érvényesítésével az idézést összetett jelentésszerkezetnek, ebből következő referenciapont-szerkezetnek tekinti, melyben egy, a megértés és az értelmezés szempontjából célként megjelölt nyelvi kifejezést egy másik nyelvi kifejezés, a referenciapont aktiválásán keresztül lehet megérteni. Utóbbi a célként megjelölt nyelvi kifejezés lehorgonyzását is elvégzi (l. Csontos 2012, 2016).

Az előadás az egyetemi tankönyvekbe ágyazódó idézésekben vizsgálja a referenciapontszerkezet működését. A vizsgálathoz elemzi az idézések konstruálási lehetőségeit, ehhez kapcsolódóan a perspektivizáció jelölésének mértékét. Majd ebből kiindulva mutatja be a referenciapont-szerkezet működésének lehetőségeit. Ennek során elemzi, hogy az eltérő konstruálási módokban, illetve a perspektivizáció eltérő jelöltségével jellemezhető idézésekben mi működhet referenciapontként, az idézés mely része végzi el a lehorgonyzás műveletét. A referenciapont-szerkezet működésének vizsgálatát az előadás arra használja fel, hogy szemléltesse, az idézett diskurzus vagy annak részlete a közös figyelmi jelentben miként válik hozzáférhetővé, a befogadása során miként valósul meg a konceptualizáció, mindezek alapján az idézet miként járulhat hozzá az aktuális szöveg jelentéséhez.

DARVAS ANIKÓ, Magyarországi Evangélikus Egyház
JANURIKNÉ SOLTÉSZ ERIKA, Eszterházy Károly Egyetem, Eger

A tankönyvszövegektől az elektronikus tananyagok felé

Az elektronikus tananyagok egyre növekvő jelentőséggel bírnak, akár a kontakt, osztálytermi tanulási folyamatok kiegészítőjeként, akár pedig az önálló tanulás eszközeiként. Az elektronikus tananyagok készítéséhez kidolgoztak már szakmai szempontokat (Ollé et al. 2015, Forgó 2001), illetve kutatási feladatok is megfogalmazódnak ezzel kapcsolatban, azonban a nyelvészeti megfontolások eddig nem kaptak kiemelt hangsúlyt. Minden tanítási-tanulási folyamat egyúttal nyelvtanulás is, ezért a nyelvtanításban évtizedek alatt felhalmozott szakmódszertani tudást érdemes alkalmazni a különböző szakterületeket oktató elektronikus tananyagokban is. Kutatásunkban azt szeretnénk megvizsgálni, hogy az elektronikus felületeken megjelenő tananyagok fejlesztése során a nyomtatott tankönyvek vizsgálatai alapján (pl. Eöry 2006) született iránymutatások közül melyeket lehet és kell figyelembe venni, illetve a tananyag hordozófelületének különbözősége miatt milyen más szempontok merülnek fel a nyelvi megformálás tervezésekor (Domonkosi 2017). A jó elektronikus tananyag nem egyszerűen a tankönyvszöveg digitalizálása, ezért kiemelt jelentősége van azoknak a megfontolásoknak is, amelyek a képernyőn megjelenő szöveg többletlehetőségeinek kihasználására vonatkoznak (B. Fejes 2002).

DÁVID MÁRIA – FARAGÓ BOGLÁRKA –
KECSKEMÉTI SZÉKELY KATALIN ZSUZSA – TASKÓ TÜNDE ANNA
Eszterházy Károly Egyetem, Eger

Az expresszív szókincs fejlettségének összefüggései az IKT használat gyakoriságával koragyermekkorban

A tipikus nyelvi fejlődés korai szakaszára nagy változékonyság jellemző. A szakirodalom 18 hónapos korban 50 szavas expresszív szókincs meglétét tartja a tipikus fejlődés minimális kritériumának. E normatív kritérium szerint megkésett beszédfejlődésűnek számít egy gyermek, ha kétévesen még nem birtokol legalább 50 szavas expresszív szókinccset, vagy nem kezdett el többemű kombinációkat használni. Kétéves korban a nyelvi késést mutató gyerekek arányát 15-25%-ra becsüli a szakirodalom. E csoport kb. 50%-a viszonylag hamar, 3-4 éves korára felzárkózik a korcsoportjától elvárható fejlettségi szintre, a megkésett nyelvi fejlődésű gyerekcsoport másik fele azonban súlyosabb eltérést mutat, és nem várható, hogy támogatás nélkül felzárkózzon. Veszélyeztetettek azok a gyerekek, akiknél a zavar felismerése nem történik meg időben.

Kutatásunk 0-3 éves korú gyermekek expresszív szókincs-fejlettségének feltárására törekszik, továbbá azt is vizsgálja, hogy ennek alakulását hogyan befolyásolják a legkisebb gyermekek IKT-eszközhasználati szokásai.

Vizsgálati személyeink 1-3 éves kisgyermekek szülei, akik gyermekeik IKT-eszközhasználati szokásaikról egy online kérdőívet töltöttek ki: Dorner et al. 2016 kisgyermek- és óvodáskorra átalakított változatát, valamint a MacArthur Bates Communicative Development Inventory-III, magyar nyelvre adaptált változatát (Kas et al. 2017). Vizsgálati mintánk több mint 300 fős. A kutatás jelenleg is folyamatban van. Első eredményeit a konferencián mutatjuk be.

DORÓ KATALIN – T. BALLA ÁGNES
Szegedi Tudományegyetem, Szeged

**Milyen a „jó nyelvtanár”? Osztatlan angoltanár-szakos
hallgatók körében végzett longitudinális felmérés
eredményei**

A Szegedi Tudományegyetem Angoltanár-képző és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének oktatóiként 2013 óta rendszeres időközönként felmérjük, hogy hogyan vélekednek angoltanár-szakos hallgatóink arról, hogy milyen egy „jó” nyelvtanár. Adatközlőink az évek során angol és amerikanisztika szakos BA-s, a korábbi rendszerben tanuló nappali és levelezős tanári MA-s, valamint a jelenlegi osztatlan tanárképzésben részt vevő hallgatóink voltak, tanulmányaik különböző éveiben.

Kutatásunk első éveiben kérdőíves adatgyűjtést végeztünk, a tanárok szaktudására, személyiségjegyeire és az osztályteremben betöltött szerepükre irányulva. Az idei évtől a kérdőíves adatgyűjtést fókuszcsoportos interjúkkal egészítjük ki.

Jelen előadásunkban ezen interjúkra fókuszálva összegezzük, hogy a tanulmányaik vége felé járó osztatlan tanárszakos hallgatóink hogyan definiálják, milyen a jó nyelvtanár, valamint bemutatjuk azt is, hogyan vélekednek azokról a változásokról, melyeket az elsőéves és negyedéves korokban adott válaszaik tükröznek.

Meglátásunk szerint kutatásunk tapasztalatai felhasználhatók a mindennapi tanárképző gyakorlatunkban, illetve tanárképző kurzusaink fejlesztése során is, valamint további vizsgálatokra ösztönöznek bennünket.

DRIUSSI, PAOLO
Università degli Studi di Udine, Olaszország, Udine

A funkcionális megközelítés a nyelvtanításban

A nyelvtanításban elterjedtek hagyományos modellek. A nyugati civilizációban alapmodellként még mindig a latin nyelvtan uralkodik, amelyet bizonyos esetekben felvált ennek angol változata. Sok esetben – például a magyar nyelv kapcsán – ezek a modellek elégtelenek bizonyulnak, hiszen a különböző nyelvek szerkezetének leírására nem elegendők a hagyományos formai eszközök. Más a helyzet, ha a kommunikáció közös igényéből indulunk ki, hisz az azonos minden emberben. A különbség a megvalósításában rejlik. Mi lenne, ha ez lenne a közös kiindulópont, ha a formákat ennek a szempontnak rendelnénk alá? E fordított megközelítés szerint nem a forma polifunkcionalitásáról lenne szó, hanem az egyes kommunikációs lehetőségek valósulhatnak meg.

Kérdés: hogyan valósítható meg mindez a tanításban? Jó példa erre Werlich *A text grammar of English* könyve, elméletileg pedig érdekesnek tűnik az amsterdami *Functional Discourse Grammar*, hiszen ugyanazokat a nyelvi elemeket elemzi. A funkcionális megközelítés elsősorban a beszélő akaratát mutatja. Így a diák is könnyen beeláthatja, mi a célja a közlésnek, és mi a célja a nyelvtanulásának.

Előadásomban magyar, angol és olasz példák alapján mutatom be a funkcionális elmélet lehetőségeit, mind az egynyelvű tanításban, mind a kétnyelvűben: az anyanyelv és az idegen nyelv tanítása párhuzamos, hiszen a beszélő közlése áll a középpontban. A formák szembeállítása helyett lehetséges variációjuk képezi a módszer alapját.

EKLICSNÉ LEPENYE KATALIN – KOPPÁN ÁGNES
Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Az orvosi kommunikációs készségek fejlesztésének hatékony módja: szimulációs beteg-kikérdezés

Programunk a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karán az orvosi kommunikáció hatékony fejlesztésével foglalkozik, melyet szimulációs betegkikérdezés és vizsgálat során valósíthatunk meg. A klinikusok, színészek és szaknyelvi kommunikációs oktatók bevonásával indított interdiszciplináris program központjában az orvos-beteg kommunikáció alapvető eleme, az anamnéziszfelvétel áll. A sikeres diagnózis feltétele a páciens bizalmának elnyerése és alapos kikérdezése. Ehhez szükséges készségek elsajátításához kínálunk egy gyakorlatorientált módszert, amellyel előkészíthetjük a valós betegekkel történő interakciót. Az Amerikában már a múlt század 60-as éveiben bevezetett standardizált páciens (SP) módszer alkalmazásával autentikus eseteket dolgozunk fel az orvosi szimulációs labor által biztosított környezetben. A betegeket kurzusainkon színészek alakítják, akiket a hallgatók kérdezik ki, majd őket a klinikus, a nyelvész és a színész-páciens értékeli adott szempontrendszer alapján. Írásunk azokat a nyelvi kompetenciafejlesztő lépéseket mutatja be, amelyek alkalmazásával eredményesebben kommunikáló orvostanhallgatók fejzhetik be tanulmányaikat karunkon, valamint a színészekkel történő munka előnyeit taglalja: biztosítja a reprodukálhatóságot és a következetességet, a színészek érzelmi megnyilvánulásai élethűbb szerepvállalásra ösztönzik a hallgatókat, a feladat motivációs értéke ezáltal is nő, valamint elkerülhető a hallgatók részéről a nem tudatos, véletlenszerű károkozás.

FARKAS ANETT

Eszterházy Károly Egyetem, Eger

A digitális közegben történő kommunikációs kompetenciafejlesztés hatékonysága

A Nexius-modell lépéseit felhasználva egy kommunikációs kompetenciafejlesztésre irányuló, tevékenységközpontú digitális tananyagot dolgoztam ki középiskolás diákok számára, a Moodle felületén. Az eredményességet bemeneti és kimeneti tesztekkel hasonlítottam össze. A kutatás mintavétele a középiskolás, gimnáziumi diákok 11. évfolyamára, a 17-19 éves korcsoportra irányult. A kutatásom az Egri Dobó István Gimnázium három osztályát érintette, pilot kutatásnak minősül. Összesen a 90 fős vizsgálati mintából 76 fős mintavétellel tudtam elvégezni a rendelkezésre álló adatok elemzését.

A digitális tananyagot a három csoport által a következőképp teszteltem, melyet az intézmény három osztálya tett ki. Az egyik csoport csak a digitális tananyaggal sajátította el az ismereteket, a második csoport a kombinált csoportot jelentette, mely a digitális tananyag mellett offline is kapott ismereteket, míg a harmadik csoport hagyományos tanórai képzésben részesült, ők tették ki a kontrollcsoportot, akik nem kaptak digitális tananyagot.

Az általam létrehozott tananyag és a hatékonyságának vizsgálata többek között arra a kérdésre ad választ, hogy fejleszthetők-e elektronikusan a kommunikációs kompetenciák, és ha igen, akkor hogyan és milyen módon lehet az eredményességet mérni.

Dilemmák az anyanyelvi nevelésben az igei, igenévi és főnévi szerkezetek tanítása kapcsán

Néhány egyetemen a magyar szakos diákok valamilyen kurrens generatív keretben tanulják a mondattant, míg az iskolai elvárások és tananyagok szinte kizárólag hagyományos nyelvészeti keretben íródtak. A tanárnak így szembeülnie kell azzal, hogy aminek a reprezentálása az egyik rendszerben alapvető, annak a másik rendszerben történő megjelenítése szankciókkal jár(hat) a diákjai számára. Míg például a hagyományos nyelvészetben csak a személyraggal kifejezett alanyt reprezentálják, addig a generatív nyelvészetben az összes olyan elemet meg kell jeleníteni, amely nincs expliciten kifejezve, de egyezettető toldalék utal rá. Így például a komplex esemény jelentésű deverbális főnevek esetében a főnév mellett megjelenő birtokos egyértelműen vonzata a főnévnek (b), hiszen a képzés alapjául szolgáló igének is vonzata (a) (É. Kiss 1999). Nem reprezentálni ezt az elemet tehát ellentmond annak, amit a generatív nyelvészet képvisel. Az (c)-ben látható szósorhoz tartozó (d) ábra azonban ismeretlen a hagyományos nyelvészetben (pl. Keszler 2000), pedig az eljárás azonos lenne a személyraggal kifejezett alany reprezentálásához. A kérdés tehát adódik: mit tegyen a tanár ebben a helyzetben?

(1)

a. Az orvos megoperálta

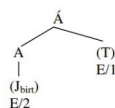
Péter bácsit.

b. Meglepett Péter bácsi

megoperálása.

c. Meglepett a megoperálásod.

d.

GAÁL ZSUZSANNA
Szegedi Tudományegyetem, Szeged

**Középiskolások idegennyelv-tanulási stratégiái
a szövegalkotási készség kialakulásában**

A legfrissebb kutatások szerint az olvasott szövegértési és az írott szövegalkotási készségek terén hasonló stratégiák aktivizálják a gondolatok szerveződését és kifejezését. A receptív készségek és a produktív készségek egyaránt fontos szerepet játszanak a mindennapi nyelvhasználatban, ahol a sikeres idegen nyelvi kommunikáció a cél. Jelenlegi vizsgálatom középpontjában ezért a beszéd- és íráskészség áll, e két készség elsajátításának fejlődési folyamata. A beszéd-készség kialakulásához visszanyúlhatunk a kezdetekig, mivel az emberi élet bármely szegmensét ősidők óta történetek elmesélésével, előadásával értelmezzük. A narratívák, bár különböző tartalmú és funkciójú történetek, általános szerkezeti sajátosságokat mutatnak. Magyarozatként Labov (1972) szociolingvisztikai narratívamodellje szolgál Longacre (1976) antropológiai modelljével együtt. A szóbeli narratívák, történetek elmesélése immár bevett gyakorlat az idegen nyelvi órákon, a szerkezeti sajátosságok tudatosítása azonban nem kap megfelelő hangsúlyt az íráskészség fejlesztésében. Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy milyen nyelvtanulási stratégiákat használnak a középiskolások a nyelvtanulás kezdeti szakaszától kezdve a német mint második idegen nyelv tanulásakor. A nyelvtanulási stratégiák vizsgálatát a rendelkezésre álló tankönyvcsalád segítségével mutatom be.

GYÖRFFY ALEXANDRA
Eszterházy Károly Egyetem, Eger

A humor szerepe a sport oktatásában

Előadásomban arra keresem a választ, hogy a nyelvhasználathoz kötődő humor alkalmazható-e, illetve milyen formában alkalmazható a sportoktatásban. Érdekel továbbá, hogy a verbális humor alkalmazását tekintve mutatkoznak-e különbségek az iskolai és iskolán kívüli oktatási folyamatban. Míg az iskolai keretek között zajló tanítási óra kötelező, addig egy edzés választott tevékenység. Mindkét szintér szabályozott struktúrájú, ám a diákok a sportfoglalkozást ennek ellenére kötetlenebbnek tartják, talán éppen azért, mert saját választáson alapul.

Jelen kutatáshoz kérdőíves, valamint interjú felmérést is végeztem az egri sportszervezetekben sportolók és edzőik körében, valamint interjút készítettem egy sportpszichológussal is arról, hogy alkalmazhatónak tartja-e a humort a sportoktatásban, illetve milyen következményei vannak a humor használatának a sportteljesítményre. A kérdőíves kutatást két korosztályban is elvégeztem, így ennek összevetését is tartalmazza az előadásom. Emellett összehasonlítom, hogy a két eltérő kommunikációs szintéren (az iskolai tanórán, illetve a sportoktatásban), hogyan alkalmazható a humor, milyen negatív és pozitív következményekkel jár a humor használata. Ehhez az összevetéshez egy korábbi kutatásom eredményeit használom fel, melynek során egri állami középiskolák tanáraival készítettem kérdőíves vizsgálatot. Következő kutatásom alapját képezi ez az előadás, ugyanis a jövőben azt fogom vizsgálat alá venni, hogy a sportoktatás különböző sportágaiban, korosztályaiban, illetve az eltérő osztályok között mutatkozik-e eltérés a humor használatával kapcsolatosan.

H. TÓTH ISTVÁN
NovoSchool, Budapest
Károly Egyetem, Prága

**Pillanatképek egy irodalomtankönyvi fejezet nyelvi, stilisztikai és
szövegtipológiai jellemzőinek az alakulásáról**

A nyelv perspektívájának az oktatásban betöltött szerepével foglalkozó konferencia tervezett szekciói és résztémái gazdag kínálatából legalább négy problémára is tekintettel voltam, amikor a forgalomban lévő 6. évfolyamos irodalomtankönyv egyik fejezetének a feltárásakor összegezett kutatási eredményeimet összefoglaltam. Az oktatás szövegtípusai, a szaknyelvek oktatásban betöltött szerepe, a tankönyvek és tananyagok nyelvi kérdései, valamint a tantárgyi tartalmak nyelvi kérdései egyaránt vizsgálati szempontok kutatásomban. A Radócné Bálint Ildikó–Virág Gyuláné szerzőpáros Irodalom 6. című OFI-könyve Toldi-fejezetének a szövegtípusait, továbbá az itteni szakszóalakzatot tettem nagytó alá. Részletesen elemeztem a Toldi-fejezetet szövegtipológiai aspektusból az úgynevezett referenciális és poétikai szövegtípusokat vizsgáló jegyek alapján. Ezután részletesen értékeltem a Toldi-fejezetről feltárt nyelvi-stilisztikai és irodalomelméleti fogalmak mennyiségi és minőségi jellemzőit. A most összegyűlt kutatási adataimat szembesítettem az 1997-ben lezárt kandidátusi értekezésem vonatkozó adatbázisával.

HÁMORI ÁGNES
Magyar Tudományos Akadémia, Budapest

Kulcskompetenciák fejlesztése a tanórán: metanyelv, reflexív tudatosság és metakognitív készségek kapcsolata az osztálytermi diskurzusbán

A 21. századi oktatáskutatásban a kompetenciák és készségek, valamint ezek fejlesztése fontos kérdéskört alkotnak: mind a nemzetközi oktatási stratégiákban, mind (mint alap- és tanulási kompetenciák) az új NAT-tervezetben is kiemelt szerepük van. Köztük egyre inkább előtérbe kerülnek azok a készségek, amelyek a kognícióhoz és a metakognícióhoz kapcsolódnak, és így a reflexivitással, a kritikai és kreatív gondolkodással és a tanulással is összefüggnek. A metakognitív készségek és gondolkodási stratégiák alakulása szoros kapcsolatban áll a tanórákon folyó diskurzusokkal, a tanár és a diákok metanyelvi és/vagy metakognitív megnyilatkozásaival, ám ennek a folyamatát, a tanórai nyelvhasználat reflexív, metakognitív vonatkozását kevés kutatás vizsgálja. Erre az osztálytermi diskurzusok elemzése – a kognitív pragmatika idevágó eredményeit is bevonva – kitűnő lehetőséget ad. Az előadás ezt, vagyis a megértéssel, tudásszervezéssel vagy -feldolgozással kapcsolatos reflexív, metakognitív megnyilatkozásokat, valamint ezeknek a tanórai interakciókban való szerepét és elemzési lehetőségeit vizsgálja az osztálytermi diskurzuselemzés keretében, a főbb idevágó nemzetközi és magyar kutatások, valamint empirikus elemzésekből származó példák alapján.

HELTAI JÁNOS IMRE, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest
JANI-DEMETRIOU BERNADETT, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Buda-
pest
TÜNDIK ZITA, Magiszter Általános Iskola, Tiszavasvári

Otthoni beszédmodok és iskolai elvárások

A tiszavasvári, magukat oláhként definiáló romák különféle nyelvi szocializációs stratégiákat követnek. Ezek közös jellemzője, hogy a nyelvi erőforrások azon halmazához, amelyet rendszerint sztenderd magyarként értelmezünk, korlátozott hozzáférést teremtenek az iskolába induló hat éves gyerekek számára. Előadásunkban szociolingvisztikai interjúkra, illetve óvodai és iskolai hospitálásokra támaszkodva bemutatjuk a közösségben jellemző diskurzív stratégiákat és nyelvi ideológiákat. Amellett érvelünk, hogy erről beszélve a valóság jobb megértése érdekében érdemes elszakadni a kétnyelvűség hagyományos felfogásától, és a közösség tagjainak beszélését a kritikai szociolingvisztika transzlingválásnak nevezett koncepciójának (García 2009) keretében leírni. Ennek az emberi nyelvet a beszélői megvalósulás szintjén holisztikus módon egységben látó elképzelésnek a lényege, hogy a beszélők nyelvi repertoárjára és az azt alkotó erőforrásokra koncentrál az egyes nyelvek közötti váltások nyomon követése helyett.

HELTAI JÁNOS IMRE, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest
JANI-DEMETRIOU BERNADETT, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest

TÜNDIK ZITA, Magiszter Általános Iskola, Tiszavasvári

Transzlingváló osztálytermek: a sztenderdizáció alternatívája

A transzlingválás nemcsak a beszélés módjainak leírását szolgáló új nyelvi-deológiai megközelítés, hanem egy formálódó nyelvpedagógiai koncepció is (Poza 2017). Ez a gyerekek minden nyelvi erőforrását bevonva az egyes nyelvhez nem kötött nyelvi kompetenciákat (szövegértést, szövegalkotás, íráskészség stb.) fejleszti – aminek köszönhetően a tannyelvhez, esetünkben a magyarhoz kötött feladatoknak is könnyebben és gyorsabban felelhet meg a tanuló. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a különféle feladatok megoldását a tiszavasvári gyerekek nem csak magyarul, hanem romani erőforrásokat igénybe véve is elvégezhetik. Az új pedagógiai attitűdök hatására a gyerekek kommunikációja felszabadultabbá válik, tanulásuk sebessége és hatékonysága megnő. A Tiszavasvári Magiszter Általános iskolában hosszas előkészületek után a 2016/2017-es tanévben indítottuk útjára a programot. Előadásunkban az első év eredményeit tekintjük át. Beszámolunk a gyerekek és a tanárok attitűdjeinek megváltozásáról, a programot kísérő és a mindennapi pedagógiai munka során megjelenő dilemmákról és sikerekről.

HULYÁK - TOMESZ TÍMEA
Eszterházy Károly Egyetem, Eger

**Sportnyelven mondva.
A szaknyelv használata a sportoktatásban**

Előadásom célja, hogy a sportoktatás folyamatának jellemzőiből kiindulva megvizsgálja a szaknyelv szerepét, a szaknyelvhasználattal kapcsolatos elvárásokat, annak jellemzőit, valamint azt, hogy egy sportág (jelen esetben a vízilabda) szaknyelvének ismerete mennyiben befolyásolja az oktatás hatékonyságát, valamint hosszabb távon a sportági érvényesülést.

A szaknyelv fontos szerepet tölt be az ismeretszerzésben az oktatási rendszeren belül, illetve az azon kívüli tanulási folyamatokban is. Az ismeretek elsajátítása szorosan összefügg a mentális lexikon nagyságával, szerveződésével, az üzenetek megértése és produkciója szempontjából ugyanis alapvető fontosságú az a rendszer, amely a szavak jelentését, valamint a rájuk vonatkozó információkat tartalmazza. Egy-egy szó ismerete nem csupán a hangalak felismerését jelenti, hanem azt is, hogy ismerjük jelentését. A szókinccs fejlődése és a definíciós készség tehát összefügg egymással.

A szaknyelvi ismeretet (amely ez esetben leginkább a szabályok ismeretéhez kapcsolódik) empirikusan teszteltem két korosztályban, amelyből az egyik a korosztályos beosztás első csoportja (tehát most zárta az alapo-zó szakaszt), a másik pedig két korcsoporttal idősebb, már bajnokságban is szereplő. A résztvevőknek tíz, a vízilabda szabálykönyvében megtalálható fogalmat kellett definiálniuk, ami nem csupán a fogalom ismeretét mutatja, de lehetőséget ad a definiálási stratégiák feltárására is.

HUSZTHY ALMA
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
**Tanári beszéd a középiskolai olaszórán: általánosítható
sajátosságok és egyéni stratégiák**

Az iskolai keretek között folyó idegennyelv-tanulás folyamatában a tanári beszéd elsődleges fontosságúnak bizonyul: része a tanulók számára elérhető idegennyelvi inputnak, sőt a nem célországai iskolai kontextusban a nyelvtanár az egyedüli közvetlen idegennyelvi modell. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy a diákok pontosan értsék a hozzájuk intézett kérdéseket, instrukciókat, magyarázatokat.

Szaktudományosan oktatóként rendszeresen látogatok középiskolai olaszórákat: a megfigyeléseim alapján az derül ki, hogy a különböző olasztanárok akaratlagos, illetve spontán beszédtechnikai megoldásai nagy változottságot mutatnak, ezért érdemes mélyebben vizsgálni őket. A tanári beszéd sajátosságai, illetve maga a nyelvválasztás a különböző tanórai szituációkban több tényezőtől függ: ezek között végiggondolt célok, szándékok is megjelennek.

Előadásomban szeretném bemutatni a középiskolai olaszórákon látott tanári beszédtechnikákat, felfedni a mögöttük húzódó elképzeléseket, egyéni döntéseket. 8 gimnáziumban végzek ezen kutatás céljából óramegfigyelést, rögzítem és elemzem a tanári beszédet, majd strukturált interjúk segítségével magyarázom a törekvéseket, döntéseket. A nem anyanyelvi nyelvtanárokat górcső alá vevő vizsgálatomban a „jó gyakorlatokra” koncentrálok, ugyanakkor kitérek esetleges – a tanári kommunikációt érintő – nehézségekre, amelyekkel az olaszórákon találkozhatunk.

JÁNK ISTVÁN
Eszterházy Károly Egyetem, Eger
**Magyarországi és határon túli magyartanárok és tanítók
nyelvi ideológiái**

A nyelvi ideológiák erőteljesen meghatározzák, befolyásolják a beszélők nyelvről és nyelvhasználókról való gondolkodását. Különösen igaz ez, ha pedagógusokról, kiváltképp magyartanító pedagógusokról van szó – határon innen éppúgy, mint határon túl. A 2017-2018-as nagymintás kutatásomban összesen négy ország (Magyarország, Szlovákia, Románia, Ukrajna) 502 gyakorló és leendő magyartanárának esetében vizsgáltam a nyelvi diszkrimináció jelenlétét és mértékét. A vizsgálatban az adatközlőknek különböző nyelvhasználatú és/vagy nyelvváltozatú feleleteket kellett értékelniük egyrészt osztályzattal, másrészt az adott osztályzat szöveges indoklásával. Ez utóbbi értékelési eljárás esetében a nyelvi ideológiák kiemelt jelentőségűek voltak.

A nyelvi standardizmus, nyelvi platonizmus, nyelvi purizmus, valamint a nyelvi defektivizmus mellett megjelentek azok a nyelvi ideológiák is, melyek a nyelvi változatossághoz, sokszínűséghez jóval kedvezőbb viszonyulnak. A nyelvi pluralizmus és nyelvi vernakularizmus többféleképpen is előkerült a tanárok magyarázataiban, és ami talán a legérdekesebb, hogy ezek több esetben a nyelvi diszkrimináció pozitív változatát eredményezték, vagy legalábbis ahhoz járultak hozzá. Ellenben a nyelvi standardizmus és az ahhoz hasonló, a homogenizmust támogató ideológiák értelemszerűen a negatív nyelvi diszkriminációt támogatták.

KALCSÓ GYULA
Eszterházy Károly Egyetem, Eger
Korpuszok az anyanyelvoktatásban

Az előadás a közoktatási magyar nyelvi tananyag tanításához kapcsolható magyar nyelvű digitális szövegtörzsek felhasználási lehetőségeiről szól. Alapvetően három nyilvánosan hozzáférhető és kereshető gyűjtemény: a nagyszótári törzsek, a Magyar nemzeti szövegtár, valamint a történeti törzsek közül az ómagyar törzsek (RMK) tanórai használatához ad módszertani javaslatokat.

A törzsek megfelelő használatával a magyartanár szinte kimeríthetetlen példatárhoz jut, amelynek ráadásul nagy előnye, hogy a tényleges nyelvhasználatból származó empirikus megfigyelésekhez juttatja el a tanulókat.

Három esettanulmányt mutatok be. Az első a nagyszótári törzsek felhasználását mutatja be szókincsbővítő gyakorlatok tanításában. A második az MNSZ segítségével próbálja megvizsgálni, hogy az ikes ragozásról milyen érvényes megállapításokat lehet tenni a nagyszámú szinkrón írott nyelvi adat alapján. A harmadik azt mutatja meg, hogy a nyelvemlékek tanítása sokkal érdekesebb lehet, ha a diákok maguk végezhetnek kereséseket a történeti forrásanyagban a történeti törzsek segítségével.

KÁZMÉR KLÁRA
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra
**Írott szövegek megértése a komáromi magyar
gimnazisták körében**

Előadásomban egy szlovákiai magyar középiskolás diákok körében végzett szövegértési felmérés részeredményeit fogom ismertetni. A kutatás hiánypótló, hiszen a szlovákiai magyar középiskolások szövegértési képességeiről nem rendelkezünk aktuális kutatási eredményekkel. A kutatásban elsős és negyedikos szlovákiai magyar diákok vesznek részt, hogy megtudjuk van-e különbség a középiskolás tanulmányaikat megkezdő és az azt befejező diákok anyanyelvi szövegértési képességei között. Az adott iskola diáklétszáma határozza meg a mintában szereplő tanulók számát. A felmérésnek két eszköze van: egy kérdőív és egy szövegértési teszt. A kérdőív a tanulókkal kapcsolatos szociometriai információkra kérdez rá, pl. az otthoni nyelvhasználatra, olvasási szokásokra, stb. A szövegértési teszt három szöveget és a hozzájuk kapcsolódó feladatokat tartalmazza a 2009-es PISA-felmérés nyilvánosságra hozott feladatai alapján. A tesztben többféle szövegtípus és kérdéstípus is szerepel. Célunk többek között az eredmények összehasonlítása az általános iskolás tanulmányaikat befejező diákok PISA-felmérésen elért szövegértési eredményeivel.

KOLTÁNYINÉ VADÁSZ VIKTÓRIA – HUKNÉ KISS SZILVIA
Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest

Projektekkel a munka világa felé – Projektműdszer bevezetése a német üzleti idegen nyelv oktatásában

2016 óta dolgozik kutatócsoportunk azon, hogy egy új tananyag kidolgozása mellett a német szakmai idegen nyelv oktatásában egy gyakorlatorientált módszert vezessen be. Mindezt a munkaerőpiac új típusú elvárásai mellett hallgatóink megváltozott tanulási szokásai és igényei indokolták. A projekt-feladatok és a tananyag kipróbálása a 2018/19-es tanév első félévében fejeződik be.

Tananyagunk moduljaiban egy-egy projekt foglalja el a központi helyet, amelyeket a hallgatók véletlenszerűen kialakított teamekben valósítanak meg, és amelyek során a hallgatók életszerű szakmai kommunikációs szituációkban használhatják a nyelvet. A projektek révén a hallgatók problémákat oldanak meg, és egy kimeneti terméket állítanak elő. A teamek eredményeiket szóban ismertetik, valamint a munkafolyamatot elektronikus úton dokumentálják is. Az új tananyag és a projektmunka bevezetését akciókutatás kíséri, amelynek során kutatócsoportunk méri és elemzi a kutatásba bevont hallgatói csoportok visszajelzéseit.

Előadásunkban kutatásunk azon részét szeretnénk bemutatni, mely a nyelvtanulási motiváció illetve a problémamegoldó képesség fejlődését vizsgálja. Bemutatjuk saját fejlesztésű kvantitatív és kvalitatív mérőeszközöinket és az eddigi eredményeket. Az előméréseket 2017 szeptemberében, míg az utóméréseket 2018 májusában végeztük. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a motiváció tekintetében nincs szignifikáns különbség, míg a problémamegoldásban a négyből három csoport jobban teljesített. Előadásunk második részében szeretnénk egy konkrét projektet és a hozzá kapcsolódó mérési eredményeket bemutatni.

KUNA ÁGNES

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest

Az orvos-beteg kommunikáció és a nyelvészet

A gyógyító kapcsolat és ennek egyik legfontosabb tényezőjeként az orvos-beteg kommunikáció az 1950-es évektől a gyógyítás egyik központi kutatási témájává vált. Ennek oka, hogy a hatékony kommunikáció és a terápia kimenete között egyértelmű összefüggés mutatkozik. A kommunikáció belső működésének és szerepének a leírását az orvos-beteg találkozásokon azonban a mai napig nem sikerült megvalósítani (Bigi 2016). Ezen az erőteljesen interdiszciplináris kutatási területen az elmúlt évtizedben egyre nagyobb szerepet kap a nyelvészet (Menz 2011, Bigi 2016, Koerfer–Albus 2018).

Jelen előadás fő célja, hogy bemutassa a nyelvészet helyét a gyógyító kommunikáció kutatásában. Ehhez elsőként áttekintést ad az orvos-beteg kommunikáció fő vizsgálati irányairól, majd bemutatja a nyelvészeti kutatások legfontosabb kérdésvetéseit nemzetközi és magyar viszonylatban. Továbbá ezekhez kapcsolódva kitér az orvos-beteg kommunikációt érintő gyakorlati és oktatási kérdésekre.

LACZKÓ MÁRIA
Kaposvári Egyetem, Kaposvár

A beszéd jellemzői spontán társalgásban és tanórai megnyilatkozásokban

A beszéd létrehozása makro- és mikrotervezési részfolyamatokra és az artikulációra bontható, amelyek a beszélő számára szinkron működéseket jelentenek. Következésképpen a folyamatos beszédet a felszínen különféle diszharmonikus jelenségek szakíthatják meg, amelyek a hibák és a bizonytalanságok kategóriáit adják. Ez a folyamat a spontán beszéd. A fél-reproduktív beszéd többnyire az előadó által írt szöveg elmondása, tehát a tervezési folyamat ekkor időben megelőzi a szerkesztést, de az adott szituációban a kettő szinkron működéseket is mutathat. Az interpretatív beszédben a beszélő a saját maga vagy más által leírt szépirodalmi vagy egyéb szöveg megszólaltatását végzi úgy, mintha „spontán” szólalna meg, ám itt a szöveg megalkotása és mondása nem egyidejű folyamat.

A tanórai szóbeli feleletek a fél-reproduktív és az interpretatív szövegek szituációit idézik. Valószínűsíthető, hogy az ebben a szituációban elmondott szövegek folyamatossága a tervezési folyamatok különbözősége miatt másképpen alakul, ami a megakadások más arányával jellemezhető. Feltételezhető továbbá, hogy a kétféle beszédhelyzetben a szövegek terjedelme, tartalmi egységeinek alakulása is eltér.

A hipotézisek igazolásához kísérletet végeztem a digitális generáció tizenéves középiskolásaival, részben spontán beszédjüket, részben tanórai feleleteiket rögzítettem azonos időtartamban. Az annotált szövegekben elemeztem szövegek hosszát, a tartalmi egységek számát, a type/token arányt. Vizsgáltam azt, hogyan alakul közléseikben a nyelvtani szerkezetek aránya, valamint a kétféle monologikus beszédhelyzetben milyen eloszlást mutatnak a megakadások típusai.

Az eredmények nyelvészeti vonatkozásain túl rámutatnak arra, hogy a digitális technológia nyelvi hatását az iskolai szituációban a beszédprodukciónak típusainak fejlesztésével szükséges kompenzálni.

LŐRINCZ GÁBOR
Selye János Egyetem, Komárom

**A nyelvi mítoszok, tévhitek megjelenése különböző
tankönyvvariánsokban**

Dolgozatomban a nyelvi mítoszok megjelenését vizsgálom különböző magyarországi, szlovákiai és kárpátaljai tankönyvek anyagában. A nyelvi mítoszok olyan nyelvi, nyelvhasználati jelenségekre vonatkozó vélekedések, hiedelmek, amelyek a nyelvészeti, tudományos igazolhatóságuktól függetlenül élnek a beszélők kisebb-nagyobb csoportjainak elképzeléseiben. Ezeknek a jelenségeknek a tankönyvi vizsgálata azért nagyon fontos, mert az anyanyelvoktatásnak kiemelkedő szerepe van abban, hogy milyen lesz a felnövő generációk nyelvről, nyelvváltozatokról, a nyelvhasználat mikéntjéről kialakított képe. A nyelvi mítoszok az anyaországi beszélőközösség szempontjából is károsak, a kisebbségi nyelvhasználók esetében pedig egyenesen romboló hatásúak lehetnek, hiszen a rájuk jellemző erősebb nyelvjárásiaságot, illetve a kontaktushatás természetes következményeként megjelenő kétnyelvűséget a legtöbb esetben nyelvi vétségként, hibaként értékelik.

LŐRINCZ JULIANNA
Selye János Egyetem, Komárom

A szlovákiai magyar anyanyelv-tankönyvek, oktatási segédletek vizsgálati szempontjai

A Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke mellett 8 éve működik a Variológiai Kutatócsoport, amelynek megalakulása óta elsődleges célja volt az oktatási dokumentumok, azaz tankönyvek, munkafüzetek, tantervek, művelődési szttenderdek vizsgálata.

A tankönyvelemzésben fontos szempontok: a szaktudományi elméleti, didaktikai és szakmódszertani kérdések vizsgálata, a különböző nyelvészeti diszciplínák elméleteinek megjelenése a tankönyvekben a tantervi követelményekkel és az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésével összhangban. Az utóbbi két évben fontos szerep jutott a tankönyvi elméleti ismeretek elemzése mellett a feladatok, gyakorlatok kompetenciafejlesztésben betöltött funkciója vizsgálatának.

A tanulmány a kutatócsoport tagjainak, valamint a szerzőnek a tankönyv-kutatásban végzett elemző munkáját mutatja be több vizsgálati szempontra kitérve.

MÁRKI HERTA

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

**A többnyelvűség támogatása az idegennyelv-órákon
az egynyelvű magyar oktatási rendszerben**

Kutatásom célja, hogy a társadalmi változások és az iskolarendszer viszonyát vizsgáljam meg a külföldi tanulók német mint idegen nyelv oktatása keretében. Azzal a céllal teszem ezt, hogy feltárjam az egynyelvű magyar iskolarendszer flexibilitását a külföldi tanulók idegen nyelvi cselekvőképességének fejlesztése érdekében.

Arra keresem a választ, milyen új kihívásokat jelent egy-egy új tanuló-csoport megjelenése az iskolai nyelvoktatásban. A kutatás egy átlagos budapesti általános iskolában folyik, ahol évről évre jelennek meg egyre nagyobb számban külföldi tanulók a magyar tanulók között. Többségükben kínai és vietnámi származásúak, akik otthoni környezetben nem tudják elsajátítani a magyar nyelvet, ezért ez a feladat egy új idegen nyelv megtanítása mellett az iskolára hárul. A kérdésem az, hogy például egy kínai diák hogyan tudja elsajátítani a német nyelvet, ha a tanár a magyar nyelvet használja közvetítő nyelvként, amit adott esetben a diák szintén nem, vagy kevésbé jól beszél.

Véleményem szerint az iskolai nyelvoktatás nem hasznosítja a külföldi tanulók hozott nyelvismeretét, annak ellenére, hogy ez magyar társaikat is nyitottabbá tehetné, és az ő egyéni többnyelvűségük kialakításához is hozzájárulna. Ehhez azonban hiányzik egy megfelelő curriculáris háttér. Doktori kutatásommal szeretném felhívni a figyelmet az idegennyelv-oktatás célkitűzéseinek kitágításának fontosságára. Ahhoz, hogy a többnyelvű cselekvőképesség kialakuljon, szükséges a többnyelvűség fejlesztését megcélzó tanári kompetenciák fejlesztése is, erre mutatok rá előadásomban.

MARKÓ ALEXANDRA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
CSAPÓ GÁBOR TAMÁS, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

DEME ANDREA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
BARTÓK MÁRTON, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
GRÁCZI TEKLA ETELKA, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest

A magánhangzók képzési jegyeinek tanítása az artikulációs tapasztalat, a kutatási eredmények és az elméleti kategóriák tükrében

A magánhangzók artikulációjának sajátosságai az olvasástanítás előkészítő szakaszától, azaz már az iskolába lépéstől kezdődően részét képezik az anyanyelvi nevelésnek, és időről időre visszatérnek az oktatás különböző szintjein, például a magyar nyelv hangkészletének áttekintésében, a más, tanult nyelvekkel történő összehasonlításban, a magánhangzó-harmónia jelenségeinek tárgyalásában, a verstani ismeretekben (pl. rím).

Az iskolai tananyag megközelítése a magánhangzó-rendszert (oktatás-módszertani megfontolásból érthető módon) szilárd, jól definiálható, nem változó elemek készleteként ragadja meg. Ugyanakkor a fonetikai-fonológiai szakirodalom folyamatosan megkérdőjelezi, olykor újradefiniálja ezeket. Ezek a kérdésfelvetések legnagyobbbrészt abból a feszültségből fakadnak, amelyet a magánhangzók fonológiai viselkedése és az artikulációs/képzési sajátosságaik között tapasztalunk. Szembe kell néznünk ugyanakkor azzal is, hogy a (magyar) magánhangzó-minőségek meghatározásában az artikulációs kutatások eredményei eddig igen kis szerephez jutottak, a fonetikai alapú megállapítások jobbra akusztikai eredményekre támaszkodnak.

Előadásunkban bemutatjuk a magyar magánhangzókra vonatkozó artikulációs kutatások friss eredményeit, és javaslatot teszünk az oktatásba való bevezetésükre. Nyelvultrahanggal végzett vizsgálataink alapján készült szemléltető ábrák segítségével kísérreljük meg megragadni a nyelv ún. vízszintes és függőleges helyzetének sajátosságait a magánhangzók létrehozásakor.

MISAD KATALIN
Comenius Egyetem, Pozsony

Nyelvváltozatok szemléltetése a szlovákiai magyar tannyelvű általános és középiskolák anyanyelvtankönyveiben

Az utódállamokban élő magyar beszélőközösségek számára az anyanyelvhasználat egyik legfontosabb színtere a magyar tannyelvű iskola. A középiskolában anyanyelvükön érettségiző kisebbségi tanulók jelentős része többségi nyelvű felsőoktatási intézményben folytatja tanulmányait, más részük dolgozni kezd. Akár az egyik, akár a másik lehetőséget választják, anyanyelvük használatára a továbbiakban már csak korlátozott mértékben lesz módjuk. A fentiek ismeretében nem meglepő tehát, hogy a kisebbségi helyzetben folyó anyanyelvoktatás céljai között – iskolatípustól függetlenül – elsődleges helyen az anyanyelvi dominancia elérése és megőrzése, ezzel párhuzamosan pedig a standard nyelvváltozat elsajátíttatása szerepel. De vajon figyelembe veszik-e az útmutatóként szolgáló oktatási dokumentumok – az állami oktatási program, a kerettanterv, a kötelező anyanyelvi tanmenetek – és a hozzájuk igazodó anyanyelvtankönyvek, hogy a kisebbségi magyar iskolát látogató gyermekek többsége számára a magyar köznyelvi nyelvváltozat aktívan nem birtokolt és nem használt nyelvváltozat? S tudatában vannak-e a tankönyvszerzők annak, hogy ezeknek a tanulóknak a nagy része nyelvjárási közegben szocializálódott, ráadásul kétnyelvű beszélőközösségben él, ahol anyanyelvként egy, a többségi nyelv hatása alatt álló nyelvváltozatot sajátított el?

Előadásomban annak feltérképezésére vállalkozom, miképpen dolgozzák fel a szlovákiai magyar tannyelvű általános és középiskolákban használt új anyanyelvtankönyvek a nyelvi változatosság kérdését.

MOLNÁR MÁRIA
Pécsi Árpád Fejedelem Gimnázium, Pécs

**„Ne beszéljünk „süksük, szukszük nyelven...!” Tiltás és
következetlenség 21. századi anyanyelvi nevelésünk oktatási gyakor-
latában**

Már-már közhelynek számít, hogy a diákok ellenszenvvel viseltetnek a magyar nyelv tantárggyal szemben. Ennek egyik legfőbb okát abban kell látnunk, amit részben a tanórai megfigyelés és tapasztalat, részben (szakdolgozatokban is megtalálható) kisebb-nagyobb mintákon végzett felmérések eredményei is alátámasztanak: az a nyelv(használat), amellyel a tanulók az anyanyelvi órán a vizsgálat tárgyaként találkoznak, nemigen hasonlít arra, amely a társadalmi praxisban körülveszi őket. Márpedig az iskola nem mondhat le az anyanyelvoktatás alapvető céljáról és feladatáról, hogy jól, hatékonyan kommunikáló, a különféle stílusokat és regisztereket, kódokat autonóm módon kezelni tudó fiatalokat bocsásson ki falai közül.

Az előadás egy nagy mintán (kb. 200 taneszköz) végzett, a nyelvi norma szemléletét és közvetítésének módját magyar nyelvi tankönyvekben feltérképező kutatás eredményeinek bázisán a múlt felvillantásával a jelenre koncentrált. A napjainkban használt magyar nyelvi tankönyvek normaszemléletének példákkl (tankönyvi szövegrészek és feladatok) való bemutatásával azt kívánom hangsúlyozni, hogy a 21. századi anyanyelvi nevelés még mindig nem képes a tanulót az egyénre és közösségre szabott flexibilitással jellemezhető, heterogén nyelvi praxisba integrálni.

Mégsem a mai anyanyelvi nevelés gyakorlatának vagy a tankönyvírásnak a kritikája jelenti az előadás célját, hanem egy olyan normaszemlélet gyakorlatba helyezésének lehetősége javaslatlétélek formájában, amelyek a nyelvtudomány és a pedagógia korszerű ismereteinek bevonásával kiutat mutathat a fent említett szakadékból, amely anyanyelvoktatásunkat már évszázadok óta jellemzi.

MURÁNYI SAROLTA
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
A történetmesélés sajátosságai óvodás korban

Az anyanyelvünkön való kommunikáció minősége szorosan összefügg tanulmányaink, munkánk és kapcsolataink sikerességével. Anyanyelvi kompetenciánk észrevétlenül is meghatározza életünket, eredményeinket, ez alapján értékelnek minket a legtöbbször.

Az előadás az óvodáskori történetmesélés sajátosságait mutatja be, azaz azt, hogy mennyire gördülékeny, önálló a szövegalkotás ebben a korosztályban. A szövegek vizsgálata során más tudományos munkákból már ismert elemzési szempontok mellett, néhány újonnan megkonstruált mutató is helyet kapott a vizsgálati szempontok között.

Az eredmények arra engednek következtetni, hogy ezt az életünket hosszútávon befolyásoló kompetenciát már óvodáskorban is célzottan szükséges fejleszteni. Az előadás konkrét gyakorlati feladatokat mutat be a szóbeli kommunikáció fejlesztésére. Ezek a gyakorlatok előkészíthetik a későbbi fogalmazástanítást, önálló szövegalkotás sikerességét, és nem utolsósorban önbizalmat, magabiztosságot adhat a felnőttkori kommunikációs helyzetekben.

N. CSÁSZI ILDIKÓ
Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest

Nyelvi kompetenciafejlesztés a Maribori Egyetem kétnyelvű hallgatóinak körében

A kisebbségi közösségekben zajló nyelvi-társadalmi folyamatokban, a nyelvmegőrzés-nyelvcseré lefolyásában az attitűdöknek, ideológiáknak kiemelkedő szerepe van. A muravidéki hallgatók többsége nincs tisztában a nyelvhasználatukban lévő nyelvjárási jelenségekkel (Bokor 2009), nincs meg az a nyelvi-kommunikációs kompetenciájuk, amely alapján különbséget tudnának tenni a vernakuláris nyelvváltozat és a standard között (Kolláth 2005). Az írás és olvasás terén a szlovén az uralkodó, bár életkoronként és iskolázottság szerint vannak különbségek. Minél iskolázottabb valaki, annál inkább szlovénül ír és olvas. Ezek az eredmények szoros összefüggést mutatnak a bevallott nyelvtudással (Bartha 2006).

A magyar nyelvi órára járó diákok többsége pedagógia (óvó- és tanítószakos), pszichológia, szociológia szakos, így egyértelműen olyan tematikájú tananyagot kerestem számukra, amely a későbbi szakmájuk gyakorlásához is hozzásegíti őket. Ehhez az HBO magyar gyártású *Terápia* sorozatát tartottam a legalkalmasabbnak. A párbeszédekben olyan mindennapi élethelyzetekkel találkozhatnak a hallgatók, amelyeket egyetlen nyelvkönyv sem tud hűen visszatükrözni. A páciensek életéből modellezhetők a hétköznapi problémák, emellett alkalmasak arra is, hogy valamiféle önértékelést végezzünk. A beszélgetéstémák részletes megtárgyalása nemcsak az általános nyelvi kompetenciájukat fejleszti, sőt hiányos nyelvi regiszterük (szleng) is kiegészíthető, hanem a hallgatók szaknyelvi (pszichológiai, pedagógiai) nyelvi kompetenciája is bővül, reflektálhatnak is arra, hogyan oldanának meg hasonló szituációkat nevelő munkájuk során.

NAGY COLETTE

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

A képi fordulat következményei a nyelvoktatásra nézve

Előadásomban a W. J. T. Mitchell által 1991-ben megalkotott fogalmat, a képi fordulatot szeretném bemutatni, illetve azokról a hatásokról szeretnék beszélni, melyek a nyelvoktatás nézőpontjából relevánsak lehetnek.

A képi fordulat olyan változásokat idéz elő általában az emberi percepciót illetően, mely komolyan érinti a nyelvi észlelést, illetve megváltoztatja a képi és a verbális információ egymáshoz való viszonyát a kommunikáció minden szintjén. A képi fordulat tehát olyan gyökeres változásokat hoz magával, melyekre a nyelvoktatásban reagálni kell a hatékonyság megőrzése érdekében. A percepció megváltozásához alkalmazkodnia kell a nyelvoktatásnak is. Számos módszer, mely harminc évvel ezelőtt még sikeres volt, napjainkban nem vezet megfelelő eredményre. A képi fordulat miatt bekövetkezett változások érintik például a nyelvórákon előforduló szövegek hosszúságát, felépítését, vizuális megjelenési formáját, a tanulói figyelem ritmusát és mélységét.

Véleményem szerint a képi fordulat a proxemika szabályszerűségeit is felülírta, illetve folyamatosan felülírja a tantermi környezetben. Ez azt jelenti, hogy a képi fordulat hatásainak köszönhetően ma többek között máshogy kell berendezni a tantermet, sőt a tanárnak más helyen kell állnia, máshogy kell mozognia a tanteremben, máshogy kell a tanári testbeszéd eszközeivel bánni, mint harminc évvel ezelőtt.

NAGY JÁNOS
Szegedi Tudományegyetem, Szeged
Weöres az óvodától az érettségiig

Szeptember végére megjelenik a *Bóbita varázskönyve* című kötet. Ennek célja a Weöres-versek megélése: a gyermek és édesanyja, nagyszülője, óvónője, tanítója, tanára együtt hangoztathatják a „magyar Orpheus” szövegeit. Ebben az együttes versben élésben sok öröm ígérete sejlik fel minden egyes résztvevő számára.

A legkisebbek a számítógépes grafika segítségével tehetik élővé a versek figuráit színes ceruzával, filctollal. Érdeemes megbeszélni előbb, milyen színben képzeletben el a gyermek az adott alakot, tájat stb.

Az iskolások a maguk korosztályában tapasztalhatják meg Kányádi **Sándor igazát**: „A vers az, amit mondani kell.” Minthogy egyáltalán nem mindegy, hogyan mondják a sorokat, ezért fontos megfigyelni a jelentés változásait a komoly vagy a tréfás, a szomorú vagy a vidám hangulatban.

A kötet szövegei a *ti-tá* szótagok sorozatainak felépítésével együtt olvashatók. Nem csupán a kották, a megzenésítések alapján: ki lehet próbálni azt is, mit foglaljon egybe az olvasó, mit tagoljon külön. És megbeszélni, mi változott az egyik változathoz képest a másokban.

A középiskolások számára rejtvényfejtés is kínálkozik Weöres aforisztikus rövid darabjaiban: érdemes rajzban vagy szavakban megfogalmazni az ötleteket.

NAGY NATÁLIA
Ungvári Nemzeti Egyetem, Ungvár

**A nyelvi környezet hatása a szórványban élő iskolások
nyelvhasználatára**

A hatékony kommunikáció a társadalmi felelősségvállalás alapvető eszköze. Ennek megvalósításához birtokolnunk kell a szóbeli szövegalkotás képességét. Megnyilvánulásaink milyenségére, formai és tartalmi sajátosságaira azonban rányomja bélyegét lakóhelyük, a körülöttünk élők nyelvhasználati jegye is. Ez már iskolás korban felfedezhető, s az iskolai életre is nagy hatást gyakorol. Kárpátalja szórvány részén élő lakosainak nyelvhasználatára rányomja bélyegét a nyelvi környezet, hiszen a lakosok ukrán, orosz és román nyelven is beszélnek, ami jelentős hatást gyakorol anyanyelvük használatára is. .

Jelen kutatás célja rávilágítani azokra a jellemző sajátosságokra, melyek befolyásolják a szórványban tanulók és tanárok iskolai nyelvhasználatát. Gondolok itt azokra a kifejezésekre, szavakra, szókapcsolatokra, melyek a nyelvi környezet hatására beépülnek nyelvezetükbe.

A felmérés során a Técsői Magyar Tannyelvű Református Líceum és a Técsői Hollósi Simon Középiskola tanárainak és tanulóinak nyelvhasználatát vizsgáltam. Nagy hangsúlyt fektettem a tanórán történő beszélgetések sajátosságaira. A kutatás célja, hogy ismereteket szerezzek a tanulók nyelvezeti sajátosságairól, valamint rávilágítsak arra, hogyan, milyen mértékben van jelen a különböző nyelvhasználati színtereken a más nyelvekből kölcsönzött átvétel.

A kutatás módszeréről a kérdőíves felmérés szolgált. A kutatás során bebizonyosodott a tény, hogy a szórványban élők a különböző nyelvhasználati színtereken egyaránt használják a különféle átvételeket, sőt ezen átvételek beépülnek a tanítási órákon történő kommunikációba is elősegítve a tananyag tökéletes elsajátítását.

NEMES MAGDOLNA
Debreceni Egyetem, Debrecen

A szaknyelvoktatás kihívásai és lehetőségei a Debreceni Egyetemen

A Debreceni Egyetem pedagógusképző karán három éve van lehetőségük a hallgatóknak idegen nyelvű (elsősorban angol, másodsorban német) szakszövegolvasás órát hallgatni. A kurzus célja, hogy a hallgatók megismerjék a szakterületük angol/német nyelvű irodalmának olvasásához szükséges alapvető szókincset, és képessé váljanak szakirodalmi szövegek, tanulmányok önálló feldolgozására. A félév során a hallgatók önállóan is keresnek szakmai érdeklődésükhöz kapcsolódó tanulmányokat, melyekről a csoportban beszámolnak. Az órát a szabadon választható tárgyak keretében vehetik fel a kar hallgatói, mindegyik szakon (óvodapedagógia, szociálpedagógia, csecsemő- és kisgyermeknevelő, gyógypedagógia BA). Az órára jelentkezés feltétele a középfokú nyelvtudás.

A félév során a hallgatók általános tájékoztatást kapnak a tudományos szövegek sajátosságairól (stílus, szókincs stb.), majd az adott szakterület szövegeinek közös feldolgozása zajlik. Az egyre hosszabb és terjedelmesebb írások feldolgozása során a hallgatók szókincse folyamatosan bővül, nyelvi kompetenciája fejlődik. A szövegek olvasásával és fordításával párhuzamosan a diákok glosszáriumot is készítenek. A szakszövegek többszörösen összetett mondatainak fordítása külön megbeszélést és gyakorlást kíván meg. A terminológiai problémák külön figyelmet igényelnek, pl. *mainstream school*, *self-help skills*, *residential care centre*, *social risk*, *educational journey*. Az órákat videók és külföldi vendégoktatók előadásai teszik változatossá.

A félévet szókincsteszt, valamint egy tanulmány fordítása zárja, melyet a hallgatók a közös feldolgozást követően önállóan készítenek el. A hallgatók egyénileg fordítanak, de együtt kell működniük társaikkal. A legjobb fordítások a Különleges bánásmód online folyóiratban jelennek meg, a szerzők engedélyével.

Az előadás a szaknyelvoktatás felépítését, nehézségeit és az eddigi tapasztalatokat, jó gyakorlatokat mutatja be.

PANKOVICS GERGŐ
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
**Szövegértő olvasás fejlesztő gyakorlatok alsó tagozatos
tanulók számára**

Előadásomban a szövegértési készség részképességeken keresztül történő fejlesztésére kívánok feladattípusokat bemutatni. Gósy (2008) szerint az értő olvasás feltételei többek közt a mentális lexikon megfelelő aktiválása, a morfológiai jegyek és szintaktikai szerkezetek felismerése, az elvárt asszociációs működések. Tóth (2006) szerint a szöveg szerkezetének vizsgálata, tudatosítása mélyebb megértéshez vezet (ok-okozati kapcsolatok, időbeli, térbeli viszonyok stb.). Feltételezésem szerint a szöveg struktúrájának megismerésével és a szövegértés működésének tudatosításával hatékonyan fejleszthető a szövegértési készség. Előadásomban olyan általam készített feladatokat kívánok bemutatni, melyek az alsó tagozatos tanulók értő olvasási készségét fejlesztik. A feladatok elkészítésekor hangsúlyt fektettem arra, hogy megoldásuk során a tanulók megismerhessék egy szöveg struktúraépítő elemeit: információegységekre bonthassák a szöveget, szétválaszthassák a fontos és nem fontos információkat, megjegyezzék és háttértudásukat is felhasználva összekapcsolják ezeket. A feladatok alkalmasak lehetnek a tanulók metanyelvi tudatosságának fejlesztésére, mely hozzájárul a szövegértési készség fejlődéséhez.

PAPP MIKLÓS
Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest
Nyelvtanítás és nyelvtörténet-tanítás

A nyelvtanítás minden szintjén felmerül a kérdés, hogy az oktatott nyelvi jelenségek közül melyiknek magyarázzuk el a történeti háttérét, és milyen részletességgel. Gyakorló orosznyelv-tanárként rendszeresen szembesülök a tanulóknak nyelvtörténetre irányuló kérdéseivel. Tapasztalatom szerint a nyelvórákon előforduló nyelvi jelenségek történeti háttére közül meglehetősen sok felkelti a nyelvtanulók érdeklődését.

Hipotézisem szerint a gyakorló nyelvtanárnak munkája során szüksége van arra, hogy vagy rendelkezzen naprakész és megbízható ismeretekkel a célnyelv történetéről, vagy legalábbis ismerjen olyan szakszerű és közérthető forrásokat, ahonnan tájékozódhat, és amelyeket tanítványai figyelmébe ajánlhat. Hipotézisemet a szakirodalmi adatokon kívül kérdőíves kutatással, valamint saját tanítási tapasztalataimmal, példákon keresztül próbálom alátámasztani.

PATARTICS CSILLA
Szegei Tudományegyetem, Szeged
**A konstruktív pedagógia pozitív hatásai
a nyelvtanulásban**

A 21. század mind a nyelvtanárt, mind a nyelvtanulót kihívások elé állította. A cél, hogy minél több önállóan gondolkodó, problémamegoldó, és idegen nyelvet alkalmazni tudó fiatal kerüljön ki az iskolák padjai közül. Habár tudományos síkon már teret hódítottak maguknak a különböző konstruktív nyelvpedagógiai módszerek és megközelítések, a gyakorlatban még nem teljesen honosodott meg használatuk.

Leendő angoltanárként az EFOP-3.2.14-17-2017-00001 azonosító számú Legyen Élmény a Nyelvtanulás Együtt (LÉNYEg) című pályázat keretein belül lehetőségem adódott több hónapon át két diákcsoporttal foglalkozni. Esetükben szinte kizárólag a konstruktív pedagógia által támogatott egyik gyakorlati módszert, az élményalapú nyelvoktatás és nyelvtanulás módszerét alkalmaztam. Ennek fő célja, hogy megszerettesse az idegen nyelv tanulását, valamint, hogy a tanulók a már meglévő és újonnan megszerzendő tudásukat felszabadultan alkalmazzák.

Megfigyeléseim szerint a tanulók idegennyelv-tanuláshoz való alapvető hozzáállását a frontális tanítás, a megszokott nyelvkönyvek és feladatok mellőzése, valamint a differenciálás, a gondolkodásra, problémamegoldásra és kooperációra való ösztönzés változtatta pozitív irányba. A foglalkozások alkalmával biztosított élménylehetőségek hozzájárultak ahhoz, hogy a tanulók saját tapasztalataik révén alakíthatták ki tudásukat. Előadásom célja, hogy bemutassa, milyen pozitív hatással volt a tanulókra egy olyan három hónapon át folyó szakkör jellegű foglalkozás-sorozat, ahol számúztam a hagyományos tanulás-, és tanításszervezést.

RÁSI SZILVIA
Eszterházy Károly Egyetem, Eger
**A cím és a kulcsszó szerepe a tudományos
szövegekben**

Az utóbbi időkben az tudományos írás (*academic writing*) mint kutatási terület, téma egyre nagyobb szerepet kap a tudományos diskurzusban, különösen nemzetközi szintereken. Mindazonáltal a tudományos írás szerves részét képező címadással és a kulcsszavak problematikájával mind nemzetközi, mind hazai viszonylatban csekélyebb számú tanulmány jelent meg. A jelenleg még csupán kezdeti fázisban tartó kutatásommal ehhez a területhez kívánok csatlakozni.

Előadásomban egy olyan kísérlet tanulságait mutatom be, amelynek során egy adott absztrakthoz egyetemi oktatóknak és hallgatóknak kellett címet és kulcsszavakat rendelni. A vizsgálat az absztraktok címének nyelvi megalkotottságát, sajátosságait vizsgálja, és azt mutatja be, hogy milyen milyen sűrítési, lényegkiemelési technikák érvényesülnek a kulcsszavak kiválasztása esetében, illetve, hogy ezek hogyan függenek össze az oktatói és hallgatói e területen való jártassággal, rutinnal és tapasztalatokkal.

SCHMIDT ILDIKÓ
Magyar Tudományos Akadémia, Budapest
**Az alfabetizálás szerepe a magyar nyelvtudás
kialakulásában**

Magyarországon a közoktatás kapcsán a magyar egynyelvű gyermekekre szokás gondolni, de az iskolások között vannak kétnyelvű és/vagy bevándorló háttérű gyermekek is, akik számára különösen fontos a magyar nyelv megfelelő szintű tudása. A nyelv ismeretén nemcsak az általános nyelvtudás-elemek értendők, hanem az oktatásban használatos speciális nyelvi tartalom és nyelvi készségek is. Ez utóbbiakon belül kiemelkedő fontosságúak a literációs készségek, amelyeknek megalapozása az alfabetizáláson keresztül történik. Az alfabetizálás jelen előadás kontextusában a magyar nyelv hangzó- és betűrendszerének tanítását jelenti, és magába foglalja az írás-olvasás műveltségének a fejlesztését is. A literációs készségek e területeit fejleszteni kell ahhoz, hogy a nyelvelsajátítás/tanulás kezdeti fázisában a gyermekek képessé váljanak a szóbeli kommunikáció mellett az írott műveltségi anyaghoz való hozzáféréshez is.

Előadásomban vázolom a literációs készségek fejlesztéséhez kapcsolódó elméleti keret jellemzőit, majd az alfabetizálás célcsoportjába tartozó kétnyelvű helyzetben lévő gyermekek magyar nyelvhez való viszonyát. Ezt követően bemutatom az alfabetizálás menetét és az első magyar alfabetizáló tananyag példáival illusztrálva a fejlesztés módszertani lehetőségeit.

SEBŐK SZILÁRD
Comenius Egyetem, Pozsony

Perspektívák váltakozása a nyelvreírásban és a nyelvoktatásban

Az előadásomban a *metanyelv* vs. *tárgnyelv* oppozíció korlátaival foglalkozom. Arra fogok rámutatni, hogy a nyelvről szóló megnyilatkozásoknak és egy abszolutizált nyelvnek az elkülönítése olyan más perspektívák jelenlétét fedi el, amelyek tudatosításának fontos következménye lehet mind a nyelvreírásra, mind a nyelvoktatásra nézve. Az előadásomban elkülönítem a terminusok metaforikus értelemben vett „perspektíváját”, amelybe maga a *nyelv* terminus is beletartozik, valamint azokat a perspektívákat, amelyek a nyelvről szóló megjegyzések szerzőihez kapcsolódnak. Ez utóbbiakat nem is annyira a nyelvtudományban való jártasság alapján fogom osztályozni, például a *laikus* vs. *tudományos* diskurzusok szembenállása alapján, mint inkább aszerint, hogy a metanyelvi megjegyzés szerzője milyen formában foglalkozik a valóságnak azzal a szeletével, amelyre röviden, csak mint *nyelvre* utal. Ez alapján elkülönítem a kutató perspektíváját, a leírás végzőjének a perspektíváját, ahogy a hétköznapi beszélőét is, még ha a három perspektíva akár egyetlen személyhez is tartozhat. Az előadásomban ezeknek a perspektíváknak a jellemzését tűzöm ki célul, és ehhez olyan példákat szeretnék felhozni, amelyeket a nyelvészeti leírásokból és az iskolai nyelvtankönyvekből a legtöbben már jól ismernek.

SEIDL-PÉCH OLÍVIA

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

Hogyan érzékenyítsük a szaknyelvi órák során a hallgatókat a pontos terminushasználatra?

A szaknyelvi szövegek számának exponenciális növekedése szükségessé teszi a szaknyelvet használók körének érzékenyítését az egységes terminushasználatra. A terminológiai konzisztencia biztosítása elengedhetetlen eszköze az egynyelvű szövegprodukciónak, akár csak a többnyelvű szaknyelvi dokumentumok előállításának. Ennek érdekében a szaknyelvek oktatása során egyre nagyobb hangsúlyt kell helyezni a helyes és következetes terminushasználat kialakítására, illetve azoknak a segédeszközöknek a megismerésére, amelyek ebben segíthetik a szakembereket. A szaknyelvet használó diákokban gyakran idegen nyelvi tanulmányaik során, illetve a szakszókincs idegen nyelven történő elsajátításával párhuzamosan tudatosul a szaknyelvre jellemző terminusok használatának kiemelt fontossága. Ezért az általam oktatott német műszaki nyelvi kurzusok keretében igyekszem a diákokban tudatosítani a helyes terminushasználat és a terminológiai konzisztencia fontosságát, illetve megismertetem őket néhány olyan eszközzel, amelyek segítik az egyes terminusok más nyelvű megfeleltetésének megtalálását. Az előadás során ezeket az eszközöket és módszereket szeretném bemutatni.

SIMON GÁBOR

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Egy sajátos Menón-paradoxon az anyanyelvoktatásban, avagy a stilisztika mint figyelmi tréning

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy a hallgatólagos tudás általános elmélete (Szívós 2017) alapján értelmezzem újra, mit és hogyan lenne érdemes a stílus jelenségeiből tanítani a közoktatásban. A gondolatmenet abból az általános problémából indul ki (egyfajta Menón-paradoxonként), hogy amennyiben elfogadjuk a konstruktivista pedagógia és a funkcionális kognitív anyanyelvi nevelés alaptételét, miszerint a tanulóknak élő tapasztalataik vannak anyanyelvük működéséről, hogyan lehetséges egyáltalán a tanítás, mit és miként építhetünk a meglévő tudásra. Az előadás alaptétele, hogy a stílusról a tanulóknak hallgatólagos tudásuk van, az ismeretbővítésnek pedig e tudás aktiválására és felhasználására kell alapozódnia. Az előadás célja ezért egyfelől annak a hallgatólagos tudásnak a feltérképezése, amely a stílus köré épül: hogyan alakul ki, milyen a szerkezete, mi a funkciója a mindennapokban. Másfelől megpróbálom összekapcsolni az eredményeket a sémaalapú tanuláselmélettel (Schank 2004) és a kognitív stilisztika (Gibbson–Whiteley 2018) bizonyos meglátásaival. Ennek eredményeképpen bemutatom azokat az új tartalmi és módszertani lehetőségeket, amelyek a stilisztika tanításában a hallgatólagos tudás mentén körvonalazódnak.

SIMON SZABOLCS
Selye János Egyetem, Komárom

**Iskolai nyelvoktatási folyamatok kétnyelvűségi
helyzetben – szlovákiai példa**

A tanulmány nyelvoktatási folyamatok leírásával foglalkozik a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban, egy szlovákiai példa alapján. A tanulmány nyelvoktatási folyamatok leírásával foglalkozik a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban, kétnyelvűségi helyzetben, egy közép-szlovákiai példa alapján. Azt vizsgálja, hogy milyen összefüggés van az anyanyelv, az államnyelv és az idegen nyelvek tanításában/tanulásában; a nyelvek tanítása hogyan függ össze a kétnyelvűségi programban, ill. hogyan befolyásolja azt a kétnyelvűségi helyzetet. A tanulmány alapját jelentő kutatás kérdőíves módszerrel végzett felmérés, ill. tanórai megfigyelések. Az írás kitér az állami kerettantervben, az Állami oktatási programban meghatározott feltételekre, az órakeret alakulására, a tananyagtartalomra, az anya- és az idegen nyelv óráin alkalmazott módszerekre, speciális eljárásokra és tevékenységformákra. Azt is vizsgálja, hogy milyen összefüggések vannak a tanórai tevékenységek és a tanulói kompetenciák viszonylatában.

SITKEI DÓRA

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Köztesnyelven megfigyelt jelenségek és magyarázatuk

Eddigi doktori kutatásaim során speciális köztesnyelvi stratégiák beazonosítása céljából a nyelvtanulói produktumoknak az anyanyelvi és a célnyelvi megnyilatkozásoktól eltérő jellemzőit figyeltem meg adott szituációkban. Ezen stratégiák alkalmazása eltéríti a nyelvtanulót a célnyelvi normának való megfeleléstől, ezért ismeretük segítheti a nyelvtanárok munkáját.

A megfigyelések számos esetben megegyeztek a szakirodalomban leírtakkal, ahol rögzítésükön túl általában megadták az adott jelenség magyarázatát. Egy példát hozva rá: köztesnyelven gyakrabban él a nyelvtanuló célzással, melynek oka: a nyelvtanuló bizonytalan abban, hogy milyen konvencionális kifejezést szükséges használni a szituációban, s ezért – azt kiváltandó – célzással él (Trosborg 1995).

Jelen előadásban az eddigi kutatásaimban megfigyelteket példaként bemutatva, az adott jelenségek szakirodalmi magyarázatait szeretném ismertetni, egyfajta párbeszédet indítványozva arról, hogyan lehet a megfigyeléseken túl az okokat minél objektívebben megállapítani. Ha úgy ítéljük meg, hogy nem lehetséges a rendelkezésünkre álló eszköztárral objektív okot/magyarázatot felmutatni az adott jelenségre, akkor felmerül a kérdés, hogy elegendő-e egyedül a megfigyeléseket prezentálni. Lakoff (1974: 15–16) és Thomas (1983: 99) szerint elegendő.

SÓLYOM RÉKA

Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest

Egyetemisták nyelvészeti ismereteinek megjelenése a nyelvi változás témakörében

Az előadás egyetemi hallgatóknak egy kérdőíves felmérés során adott válaszaiban megjelenő nyelvészeti vonatkozású reflexióit elemzi. A kérdőívet – amely magyar neologizmusok grammatikai, szemantikai és stilisztikai jellemzőit vizsgálta – magyar BA-s, illetve osztatlan tanári szakra járó 1–4. évfolyamos hallgatók töltötték ki 2018 tavaszán. Az előadás a kérdőív vonatkozó nyelvhasználati kérdéseire (pl.: Ön szerint milyen a megadott neologizmus stílusa?; Könnyű-e megérteni a megadott neologizmust?; Megjelenhetnek-e a neologizmusok az oktatásban?) koncentrálna: a kapott válaszok segítségével a felmérésnek azokat az eredményeit vizsgálja, amelyek az adatközlőknek a nyelvi változásról és a neologizmusokról való tudását, illetőleg vonatkozó nyelvészeti terminushasználatát reprezentálják; az elemzés hipotézise értelmében ezek a jellemzők ugyanis kimutathatók a hallgatók által írt válaszok szövegében. Az adatok rávilágítanak a kapcsolódó egyetemi kurzusokon megszerzett tudás gyakorlati felhasználására, megjelenésére: arra, hogy a magyar szakos bölcsész- és tanárképzés anyanyelvi ismereteinek jellemzői és témakörei, terminus- és fogalomhasználata hogyan és milyen mértékben jelenik meg a hallgatók vonatkozó válaszaiban. Egymástól jelentősen eltérő adatközlői vélekedések, „megoldások” esetében az előadás kitér a korcsoportbeli jellemzőkre is a válaszok elemzése során, így mutatva be a hallgatók előzetes tudásában jelentkező esetleges különbségek miatti eltéréseket.

STURCZ ZOLTÁN
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

**Szakmai anyanyelv, szakképzés, nyelvpedagógiai
összefüggések**

A szakképzésben: a szakiskolák és a szakgimnáziumok szakmai oktatói és tanuló számára egyaránt kettős feladat jelentkezik. Egyrészt a tudásátadás, a tudásátvétel során építik a szakmai tudásközösséget, másrészt ezzel együtt járó folyamatként formálják a szaknyelvi diskurzusközösséget is. A szakmai tanár – mérnökstanár, közgazdászstanár, agrárstanár – a szaktárgyoktatás során részben az anyanyelv, pontosabban a szakmai anyanyelv kialakításával is foglalkozik. A szakismeret átadása mellett és vele egyidejűleg az adott szak-tudáshoz kapcsolódó szaknyelv megtanítása is a szaktanári, mintegy a kvázi nyelvtanári feladatok közé tartozik. A szakmai anyanyelv a tanulók számára gyakorlatilag új ismeretként, sőt több oknál fogva félig idegen nyelvként jelenik meg. A szaktanár munkája során számtalan nyelvi, nyelvpedagógiai problémába ütközik a szakszókincs, a mondattan, a szövegkezelés során. A szaklexika átadása és megtanítása, mint a szaknyelv felépítésének alapeszköze a tanulók számára értelmezési, jelentéstani, kiejtési, helyesírási kérdés-ként egyaránt megjelenik, ezt még nehezítik a szaklexikához kapcsolódó nem verbális jelek, elemek. Mindez együtt a tanulók számára többnyire összetett bevésési nehézségként jelenik meg. Ezek feloldása és módszertani kezelése a szaktanár feladata, mivel a nem rögzült vagy rosszul rögzített szakszókincs kommunikációs fékként jelentkezik és gátolja a tudásközösségi elemek átadását, illetve azok visszaadását a szakmai kommunikáció során.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra

**Szociolingvisztikai megközelítés a tulajdonnevek
oktatásában**

A szlovákiai magyar tannyelvű oktatásban jelenleg érvényes tantervek és az alkalmazott tankönyvek elemzése azt bizonyította, hogy a magyar nyelv (ezen belül a nyelvtan) oktatását továbbra is a hagyományos leíró szemlélet határozza meg, az oktatási (tanulási) módszerek tekintetében pedig ugyan szó esik a modernebb, aktivizáló, ezen belül a kooperatív oktatási módszerekről, ezekre azonban a jelenlegi tankönyvekben gyakorlatilag nincs példa.

Az előadásban a tulajdonnevek témáján kívánom bemutatni, hogyan alkalmazhatók az általános iskola felső tagozatán és még inkább a középiskolában bizonyos szociolingvisztikai kutatási módszerek a tanulók aktivizálása céljából. A jelenlegi szlovákiai tantervek szerint a tulajdonnevekkel először a 3., majd a 6. osztályban, középfokon pedig a 2 (11.) osztályban találkoznak a tanulók. Az egyes tulajdonnév-típusok helyesírásán kívül csak a tulajdonnevek osztályozása szerepel a tananyagban, használatuk társadalmi, ezen belül a kétnyelvűségi vonatkozásai teljesen elsikkadnak.

Az előadásban elsősorban a belterületi helynevek (közterületi nevek) és az intézménynevek (ezen belül az üzletnevek) témáján kívánom bemutatni, hogyan alkalmazhatók az általános iskola felső tagozatán és még inkább a középiskolában bizonyos szociolingvisztikai kutatási módszerek a tanulók aktivizálása céljából.

SZANYI ILDIKÓ
Debreceni Egyetem, Debrecen

Innovatív módszerek a turisztikai szaknyelv oktatásában

Az iskolarendszerű szakmai idegennyelv-oktatás módszereinek megválasztása során a nyelvtanárnak a gazdasági élet diktálta trend mellett az adott szakma kerettantervi követelményeinek is meg kell felelnie. Napjainkban egyre több, az oktatáspolitikával összefüggő pedagógiai és pszichológiai kutatási eredmény lát napvilágot, melyek középpontjában új, innovatív nyelvtanítási módszerek állnak. Ezzel párhuzamosan, a szakgimnáziumok bevezetésével, az adott szakma szókincsének elsajátítása, szakmai szituációkban történő helyes alkalmazása nem csak a tudományos élet, hanem az iskolai nyelvvoktatás egyik alapkérdésévé is vált.

Vajon ezek az új, innovatív módszerek csak az általános nyelvvoktatásban alkalmazhatók, vagy a szakmai idegen nyelvek oktatási folyamatába is átültethetők?

Tanulmányomban bemutatom a turisztikai szaknyelv iskolarendszerű oktatásának feltételeit és lehetőségeit, és olyan innovatív oktatási módszereket, melyek közelebb hozzák a száraz szaknyelvet korunk ún. Z generációjához.

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA
Debreceni Egyetem, Debrecen

**Az összehasonlító stilisztikai elemzés
Kosztolányi Dezső *Ha negyvenéves elmúltál* és
Tóth Krisztina *Delta* című versének összevetése**

Bár az összehasonlító stíloselemzés feladata szerepel az érettségi tételek között, a tankönyvek kevés példát mutatnak rá, és a feladat módszertani nehézségei miatt a tanórákon is ritkán foglalkoznak vele. Előadásom célja, egy mintaelemzés bemutatása, amelynek lépései más összehasonlító elemzéseknek is kiindulópontul szolgálhatnak.

Kosztolányi Dezső *Ha negyvenéves elmúltál* című verse a *Számadás* című kötetében 1935-ben jelent meg, és ahogy a kötet cím is jelzi: létértékelés. Tóth Krisztina 2009-ben napvilágot látott *Magas labda* című kötetének *Delta* című verse szintén a negyvenéves kort már túlhaladó, önmagával szembenező lírai én gondolatait vetíti az olvasó elé.

Ennek a két versnek a találkozási pontját az azonos biográfiai versindítás és a Kosztolányi verséből átemelt vendégszövegek adják. Az előadás a következő kérdésekre keresi a választ: Milyen jelei vannak a nyelvi megelőzöttségnek, a költőutód hagyományörzésének? Milyen adatokat szolgáltatnak ezek a költemények a XX. és a XXI. századi lírikusi magatartás megértéséhez? Mikben fedezhetők fel a női líra nyomai? Mennyiben tud újat mondani a Nyugat nagy lírikusával szemben korunk költőnöje?

A két vers összehasonlító elemzésében a következő szempontokat veszem figyelembe: önfelköszöntés; önmegfigyelés; önmegszólító verstípus; második személyű grammatikai szerkezet – rejtőzködés és kitarulkozás; a didaktikai jelleg nyelv formái; a fordulópontot jelentő léthelyzet nyelvi kivevülése; intertextuális játéktér: tematikus evokáció; motivikus utalás; struktúra-evokáció; versforma-imitáció.

SZITÓ JUDIT
Kodolányi János Egyetem, Budapest

Prezentáció felsőfokon

A prezentáció elsősorban előbeszéddel megtestesített, többnyire vizuálisan is támogatott műfaj, mely elsősorban a szellemi munkában: oktatásban, kutatásban és az üzleti szférában hódít teret. Növekvő fontossága miatt a felsőoktatásban is egyre hangsúlyosabb a prezentációs készségek fejlesztése.

A prezentáció önmagában is kihívást jelent a magyar hallgatók számára, mivel túlnyomó részük először a felsőoktatásban találkozik ezzel a műfajjal. Nehezíti mindezt, hogy tanulmányaik során igen hamar szakszövegeket kell feldolgozniuk. Szakszövegek prezentációvá alakítása nem könnyű, ezért kevés az, aki igazán sikeresen birkózik meg ezzel a feladattal, különösen, ha idegennyelven szükséges ezt megtennie.

A tanulmány célja, hogy áttekintse a prezentáció helyét a magyar oktatási struktúrában, majd hallgatói tapasztalatokat gyűjtsön és feldolgozzon, végül pedig a nehézségek tükrében javaslatokat tegyen.

TAKÁCS JUDIT – TÓTH MERCÉDESZ
Eszterházy Károly Egyetem, Eger

Névtan és drámapedagógia

A tulajdonnevekkel kapcsolatos ismeretek oktatása mind az általános, mind pedig a középiskolákban sajátos helyzetben van: az órákon ez a téma csak indirekt módon kap helyet, és bár számos nyelvtani téma kapcsán megjelennek a tulajdonnevek (pl. a névhangulattal kapcsolatban a stilsztika tanítása során, helyesírásuk oktatásakor, jelentésstanból a tulajdonnevek közszóvá válásának kapcsán, s akár a nyelvi/nyelvtörténeti változásokat is bemutathatjuk kifejezetten személy- vagy helynevekhez kötődően), e szócsoport megismeretetésére a tanmenetekben nincs elkülönítve óra. A tulajdonnevekhez fűződő, indirekt módon megjelenő tudnivalók tantárgyi integrációjával korábban számos tanulmány foglalkozott: készültek foglalkozás- és óratervek (Hoffmann 1994, Raátz 1994, 1995, 2003, Liszka 1997), illetve középiskolások számára névtani tankönyv (Hajdú 1994) és feladatgyűjtemény is jelent már meg (Fercsik 2014).

Előadásunkban a hangsúlyt ezért egy névtanoktatásra korábban nem használt módszer, a drámapedagógia bevonhatóságának alátámasztására helyezzük. Két 90 perces foglalkozástervet készítettünk, melyek tematikusan is egymásra épülnek: a tanítási drámában a tulajdonnév főbb típusainak bemutatását, a szakértői drámában pedig az egyes névtípusok jellemző tulajdonságainak megismertetését tűztük ki célul. A foglalkozástervek készítése során nemcsak a drámapedagógia módszereit, hanem az onomasztika interdiszciplináris jellegéből fakadóan számos más tudomány és tudományterület (pl. pszichológia, prototípuselmélet, sztereotípiakutatás) eredményeit is felhasználjuk.

VERMEKI BOGLÁRKA
Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Többynnyelvű gyermekek, többynnyelvű osztályok és a magyar közoktatás

Egyre több két- vagy többynnyelvű gyermek jelenik meg közoktatásunkban, melynek oka nem csak az, hogy Magyarországon emelkedett a letelepedő külföldi állampolgárok száma, hanem az is, hogy egyre több a vegyes házasság és a sokáig külföldön élő magyar származású családok visszaköltözése hazánkba.

Az előadás helyzetelemzést nyújt, melyben be szeretném mutatni a magyarul egyáltalán nem vagy csak kevésbé beszélő, valamint a többynnyelvű gyermekek jelenlegi szituációját, lehetőségeit, és továbbtanulási esélyeit. Olyan aktuális kérdések merülnek fel ezzel a témával kapcsolatban, mint a magyar mint idegen nyelv, magyar mint származásnyelv általános és középiskolai tantárgyként való tanítása és a többynnyelvű osztályok kialakulása a közoktatásunkban. Valamint az, hogy mennyire tudnak a tanítók és a közismereti tárgyakat tanító tanárok eltérő nyelvi szinten lévő gyermekekkel dolgozni, hogy hogyan működik ezeknek a tanulóknak a nyelvi fejlesztése.

Az előadás elsősorban a két tanítási nyelvi iskolák rendszerének vizsgálatát állítja a középpontba, hiszen a legnagyobb arányban itt jelennek meg a többynnyelvű gyermekek. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy összehasonlítva az olyan külföldi nyelvoktatási programokkal, mint például a kanadai Immersion Programme, vajon mennyire alkalmas a CLIL módszer arra, hogy támogassa a többynnyelvű gyermekeket.

VESZELSZKI ÁGNES
Corvinus Egyetem, Budapest
Prosperis Alba Kutatóközpont, Székesfehérvár

A tudományos íráskészség oktatása mint kompetenciafejlesztés

A tudományos írás készségének fejlesztésére az 1990-es évek elejétől kezdve fordítanak kü-lönös figyelmet. Nagy-Britanniában, az ún. *academic literaci-es* elméletének keretében kezdték el a témakört alaposabban tanulmányozni. Német környezetben a kérdéskör (*wissenschaftliche Schreibkompetenz*) sokáig a német mint idegen nyelv (DaF) és a didaktika körébe tartozott, a németet anyanyelvként beszélő, érettségizett diákoknál adottnak vették a tudományos írás kompetenciáját, és csak a kilencvenes évek végén vált az (anyanyelvi beszélő) egyetemi hall-gatók íráskészségének tanulmányozása kanonizált nyelvészeti kutatási területté.

A tervezett előadás alkalmazott nyelvészeti szempontból vizsgál meg minél több, angol nyelv-en elérhető ún. *academic writing* tanácsadó cikket és gyűjteményt, összeveti ezeket egymás-sal, és törekszik a közös pontok kiemelésére. A munka hosszú távú célja egy magyar nyelvű, a felső- és a doktori oktatásban hasznosítható szintézis el(ő)készítése.

VÍGH-SZABÓ MELINDA
Pannon Egyetem, Veszprém

Digitális környezettel támogatott idegennyelv-oktatás

A 21. század rohamosan változó környezetet hozott létre az oktatásban: a különböző online anyagok és újmédiás eszközök nemcsak a tanulás folyamatát, de a tanítás megtervezését is átalakították, a web az oktatási célokra is felhasználható anyagok tárházává vált; a tisztán frontális (osztálytermi) módszereket időtől és tértől független platformok egészítik ki, amelyek bővítik a bemeneti lehetőségeket és segítik a nyelvgyakorlást. A tanár a tanítási folyamat szakaszainak megtervezésekor élhet az ún. vegyes tanulást (*blended learning*) támogató módszerekkel: az online anyagokat kiegészítő eszközként használhatja a hagyományos taneszközök mellett.

A digitális környezet megjelenése új készségeket és ismereteket kíván meg a pedagógusoktól is. Az újmédiás eszközök alkalmazásának sikeressége az adott feladathoz rendelt megfelelő eszköz kiválasztásán múlik. Az online felületekkel és digitális eszközökkel támogatott nyelvvoktatásban az anyagok közti szelektálás és a kreativitás jelentik a legfontosabb tanári képességeket.

Az előadás két idegen nyelv, a német és az észt nyelv tanításában használható online felületeket mutatja be; a két nyelv teljesen eltér az elérhető hagyományos taneszközök tekintetében, de az online felületek kialakításában is eltérő fejlődési útvonalak mutatkoznak.

VISZKET ANITA – DÓLA MÓNICA – KLEIBER JUDIT
Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Grammatikaoktatás régi-új alapokon

Régi gondolat, hogy az általános iskolákban olyan grammatikaoktatás kell, ami segíti az idegen nyelvek tanulását, a hatékony kommunikációt és a szövegértést. Az sem új gondolat, hogy ennek érdekében szakítani kellene a fenti célok szempontjából nem hatékony kategóriákba sorolások szemlélettel, amely szerint nyelvtanórán meg kell tanulni a mondatípusokat, szintagmaípusokat, szófaji alkategóriákat stb. Kérdés, hogy mit lehetne ezek helyébe állítani.

Az ötletünk alapja a Bánréti-féle NYKIT-modellben kidolgozott elemi mondatokra bontás. Az állításokkal mint elemi mondatokkal foglalkozunk, és ebből tudjuk levezetni a szófaji változatosságot (párhuzamosan építve az alaktani ismeretekkel) és a mondatok különbözőségét is. A kiindulási alapon túl egyrészt az is megkülönbözteti ezt az új koncepciót a jelenlegitől, hogy nagy hangsúlyt fektet a magyar mondat szórendi viszonyaira. Ebben rokon a generatív grammatikával (és követi Bánréti szellemét is), viszont nem használja a generatív grammatika nagyon formális eszköztárát, így várhatóan az abban járatlan tanárok számára sem olyan nehezen megközelíthető ez a tananyag. Másrészt az is újdonsága a koncepciónak, hogy bemenete kíván lenni a jelenleginél hangsúlyosabb pragmatikaoktatásnak, ahol a szociopragmatika mellett a pragmanyelvészet is szerepet kap. Vagyis a grice-i maximák mellett az is része a tananyagnak, hogy pontosan mi lehet a szerepe egy diskurzusjelölőnek vagy egy grammatikai konstrukciónak.

VITÁNYI BORBÁLA
Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Nyelvi játékosággal a Z generáció anyanyelvi műveltségéért

Sokkal régebben rendelkezünk gyakorlati tapasztalatokkal a nyelvi játékoságról anyanyelvünk tanításában, mint e téma elméleti és módszertani leírásával. A megközelítések az oktatás sikerességének egyik nagy lehetőségét látják benne az alapozó iskolai képzéstől az érettségiig. A téma egyik részterületét, a verbális humort a magyar nyelv tanításában Lendvai Endre dolgozta ki 2009-ben. Őt követve a pécsi anyanyelvi nevelési iskola: Szabó Veronika és tanítványai a nyelvi humort vizsgáló tankönyvelemzéseket, nyelvi ötlettárat is alkottak.

A középfokú anyanyelvoktatásban alkalmazható nyelvi játékoságról lényegesen kevesebb leírásunk van. Előadásom a címnek megfelelően az utóbbi 9 év szakközépiskolai kerettanterveit szembeesíti a közismereti tankönyvek KOMA: kommunikáció-magyar fejezeteinek és munkafüzeteinek feladataival. Saját oktatási gyakorlatom alapján választ adhatok arra is, hogy milyen ki nem használt lehetőségek rejlenek az anyanyelv játékos tanításában a szakközépiskolában. Célunk a kerettantervvel összhangban megmutatni a már sok kudarcot tapasztalt diákoknak, hogy az óra pozitív élményeket is adhat. Mindeközben remélhetően kiegészíthetjük és továbbbepíthetjük a diákok általános iskolából hozott hiányos tudását, és fejleszthetjük képességeiket.

A nyelvi játékoságot tágan értelmezem: a nyelvi játékoktól a különböző nehézségi fokú kvíz kérdésekig, a nyelvi szintek mindegyikére vonatkozóan. A kommunikáció-magyar tantárgy tekintélyének megvalósítható emelésére vonatkozó javaslataimat is közreadom.

ZIMÁNYI ÁRPÁD

Eszterházy Károly Egyetem, Eger

Magyartanárjelöltek motiváltságának és módszertani tudatosságának vizsgálata

A pedagógiai szakirodalom utóbbi évtizedét áttekintve megállapíthatjuk, hogy alig készültek olyan felmérések, amelyek a tanárjelöltek pályaválasztásának motívumait vizsgálták. Különösen igaz ez a magyartanárképzésre. Első- és másodéves magyar szakos egyetemistákkal 2018 szeptemberében készített felmérésem két fő területre irányul. Egyrészt arra keresi a választ, hogy milyen motivációk irányították a hallgatókat a magyartanárképzés felé (pozitív iskolai élmények, szülői vagy családi példa, a gyerekek szeretete stb.). Ezen belül kiemelten szerepel a pozitív és a negatív tanáregyéniségek hatásának elemzése. Másrészt azt kívánom feltárni, hogy milyennek látták és utólag visszatekintve milyennek értékelik általános és középiskolai magyartanáraik módszertani kultúráját, tehát milyen mintákat hoztak magukkal a felsőoktatásba (hagyományos és korszerű módszertani eljárások, szemléltetés, IKT-eszközök), és milyennek tartják a középiskolai anyanyelvi („nyelvtan”) órák eredményességét, hatásosságát. Önreflexióként a jelöltek nyilatkozhattak saját nyelvészeti ismereteik, tudásuk minőségéről, mélységéről, illetőleg hiányosságairól.

ZS. SEJTÉS GYÖRGYI
Szegedi Tudományegyetem, Szeged

**Bottom-up? / Top-down? / Bottom-up? és Top-down?
Az olvasás, szövegértés pszicholingvisztikai megközelítése
fókuszban a fejlesztés lehetőségeivel**

Az információhoz való hozzáférés elsődleges eszköze, az olvasás-szövegértés felértékelődött a hétköznapi életben, a kutatásokban és az oktatáspolitikában. A tanulók szövegértési képességének fejlesztését az intézményesített oktatás felvállalja ugyan, de a pedagógusok olvasás-szövegértéssel kapcsolatos elméleti tudása, valamint a gyakorlati alkalmazás lehetőségei nem rendszeresen jelennek meg a tanítási-tanulási folyamatban.

Az 1970-es évek óta zajló szövegértési képességfejlesztéshez kötődő pszicholingvisztikai (fonológiai, morfológiai nyelvi tudatossággal kapcsolatos kutatások eredményei (bottom-up komponensek) beépültek az olvasás tanítás napi folyamatába az alsó tagozaton. Probléma, azonban, hogy a szövegszinttel kapcsolatos ilyen jellegű kutatások (szintaktikai, pragmatikai nyelvi tudatosságvizsgálatok) interdiszciplináris jellegük, összetettségük okán vártnak magukra annak ellenére, hogy a nyelvi folyamatokra, nyelvi tudatosságra épülő, felülről vezérelt (top-down) nyelvi összetevők a szövegértési képességfejlesztés elméleti alapját adhatnák az általános iskola felső tagozatán.

Jelen munka célja azoknak a pszicholingvisztikai megközelítéseknek (szériális-transzformációs, automatikus információ-feldolgozó, tranzakciós-pszicholingvisztikai, interaktív modelleknek) és gyakorlati alkalmazhatósági lehetőségeinek a bemutatása, amelyek ismerete rendszerben láttatja, tudatosabbá teheti az általános iskolai pedagógusok szövegértési képességfejlesztő osztálytermi gyakorlatát.